

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

(назва випускової кафедри)

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

на тему:

**«Інноваційні підходи до планування дозвіллевих центрів для ветеранів війни
(на прикладі центру психологічного відновлення в м. Києві)»**

Барилюк Олександра Дмитрівна

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача повністю)

Київ 2026 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

(назва випускової кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

д. арх., проф. _____ В.О. Тімохін

“ _____ ” травня 2026 року

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

**«Інноваційні підходи до планування дозвіллевих центрів для ветеранів війни
(на прикладі центру психологічного відновлення в м. Києві)»**

(назва)

Виконав Барилюк Олександра Дмитрівна
(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

191 Архітектура та містобудування

(Спеціальність)

«Дизайн архітектурного середовища»

(Освітньо-наукова програма)

Групи ДАСм 24-6

Керівник: Рябець Ю.С.

(прізвище, ініціали)

кандидат архітектури, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: _____

(прізвище, ініціали)

(науковий ступінь, вчене звання)

Ідентичність підтверджую

Я, як здобувач вищої освіти КНУБА, розумію і підтримую політику закладу з академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Барилюк О.Д.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Київ 2026 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет: Архітектурний

Випускова кафедра: Дизайну архітектурного середовища

Освітній ступінь: Магістр

Спеціальність: 191 Архітектура та містобудування

Освітньо-наукова програма: Дизайн архітектурного середовища

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

д.т.н., проф. _____ О.В. Кащенко

„____” _____ 2026 року

**З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

Барилюк Олександра Дмитрівна

(прізвище, ім'я та по батькові студента)

1. Тема роботи

«Інноваційні підходи до планування дозвіллєвих центрів для ветеранів війни

(на прикладі центру психологічного відновлення в м. Києві)»

затверджена наказом ректора КНУБА № 481/52-15/10/26 від 23. 04. 2026

2. Керівник

Рябець Юлія Степанівна, кандидат архітектури, доцент

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання здобувачем роботи до захисту _____

4. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Розділ 1.

ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОЗВІЛЛЄВИХ
ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

(Назва розділу)

Розділ 2.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ

(Назва розділу)

Розділ 3.

ПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЄКТУВАННЯ
ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ (НА
ПРИКЛАДІ ДОЗВІЛЛЄВОГО ЦЕНТРУ У
ПУЩІ-ВОДИЦІ)

(Назва розділу)

Розділ 4.
ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

(Назва розділу)

5. Перелік графічного матеріалу (з точними назвами обов'язкових креслень):

Ситуаційна схема розташування об'єкта

Генеральний план об'єкта проектування

Плани 1-го, 2-го, 3-го, 4-го та типового поверхів

Фасади в осях

Розрізи 1-1 та 2-2

Перспективні зображення об'єкта проектування

План розробки деталі

Розріз розробленої деталі

Перспективне зображення обраної деталі

План стелі інтер'єру

План підлоги з розміщенням обладнання

Розгортки стін приміщення

Перспективні зображення інтер'єру

6. Календарний план виконання роботи:

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Розділ 1.	28.02.2026
Розділ 2.	20.03.2026
Розділ 3.	01.04.2026
Розділ 4. Цивільний захист	10.04.2026
Остаточне оформлення роботи	. .2026
Направлення роботи для перевірки на плагіат	. .2026
Попередній захист роботи на випусковій кафедрі	. .2026
Направлення роботи на рецензування	. .2026
Передача матеріалів роботи на кафедру	. .2026
Захист роботи	. .2026

7. Консультанти розділів кваліфікаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірів	
		дата	підпис
Розділ 1	Рябець Ю.С., канд. арх., доц..		
Розділ 2	Рябець Ю.С., канд. арх., доц..		
Розділ 3	Рябець Ю.С., канд. арх., доц..		
Цивільний захист	Корінний В.І. старший викладач	24.04.2026	

8. Дата видачі завдання 16. 02. 2026 р.

Зав. кафедри

(підпис)

Тімохін В.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник

(підпис)

Рябець Ю.С.

(прізвище та ініціали)

Здобувач

(підпис)

Барилук О.Д.

(прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ (SUMMARY)		Барилюк Олександра Дмитрівна Baryliuk Oleksandra Dmytrivna	
до кваліфікаційної випускної роботи здобувача:			
ЗВО	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема (українською та англійською)	Інноваційні підходи до планування дозвіллєвих центрів для ветеранів війни (на прикладі центру психологічного відновлення в м. Києві) Innovative Approaches to the Planning of Recreational Centers for War Veterans (Case Study of a Psychological Rehabilitation Center in Kyiv)		
Освітній ступінь	Магістр		
Факультет	Архітектурний		
Випускова кафедра	Дизайну архітектурного середовища		
Спеціальність	191 «Архітектура та містобудування»		
Освітньо-наукова програма	Дизайн архітектурного середовища		
Керівник	Рябець Юлія Степанівна		
Обсяг роботи:	пояснювальна записка, стор.	розділів	креслень формату А1
	100	4	16
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ	Перший розділ магістерської роботи присвячено теоретичному аналізу формування дозвіллєвих центрів для ветеранів війни як складової сучасного архітектурно-середовищного проектування. Розглянуто основні наукові підходи до організації середовищ психоемоційного відновлення, зокрема концепції травмоорієнтованого, салютогенного та біофільного дизайну. Досліджено зарубіжний і вітчизняний досвід проектування центрів психологічної підтримки, що дозволило визначити основні тенденції розвитку даної типології. Висновки підкреслюють необхідність формування відкритих, багатофункціональних та соціально інтегрованих просторів, орієнтованих на психологічну стабілізацію та адаптацію ветеранів до мирного життя.		
Розділ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ	Другий розділ магістерської роботи присвячено формуванню теоретичних основ проектування центрів психологічного відновлення для ветеранів війни. Визначено методологічні підходи до організації середовища на різних рівнях - містобудівному, архітектурно-планувальному та середовищному. Розглянуто основні принципи формування простору, зокрема забезпечення психологічної безпеки, інклюзивності, функціонального зонування та інтеграції природного середовища. Обґрунтовано архітектурно-просторові методи створення відновлювального середовища, що сприяє зниженню рівня стресу та підвищенню якості соціальної взаємодії користувачів.		

<i>Розділ 3 ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ (НА ПРИКЛАДІ ДОЗВІЛЛЄВОГО ЦЕНТРУ У ПУЩІ-ВОДИЦІ)</i>	Третій розділ магістерської роботи присвячено впровадженню інноваційних підходів у проектування центру психологічного відновлення для ветеранів на прикладі дозвілєвого центру у Пущі-Водиці. Обґрунтовано містобудівну організацію об'єкта з урахуванням природного ландшафту, функціонального зонування та принципів відкритості до громади. Розроблено архітектурно-планувальну структуру комплексу, що поєднує терапевтичні, соціальні, творчі та рекреаційні функції. Визначено особливості формування предметно-просторового середовища, спрямованого на створення психологічно комфортного, безпечного та інтеграційного простору для користувачів.
<i>Розділ 4. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ</i>	Четвертий розділ магістерської роботи присвячено питанням цивільного захисту об'єкта проектування. Розглянуто основні потенційні загрози та ризики, що можуть виникати в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану. Визначено комплекс заходів щодо забезпечення безпеки користувачів, організації евакуації, функціонування укриттів та безперебійної роботи об'єкта. Запропоновані рішення спрямовані на підвищення рівня захищеності та стійкості архітектурного середовища.
<i>Висновки по роботі:</i>	У магістерській роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти формування дозвілєвих центрів для ветеранів війни як середовища психологічного відновлення та соціальної адаптації. Визначено основні принципи та методи проектування, що базуються на гуманізації архітектурного середовища, інтеграції природних елементів та створенні інклюзивного простору. Розроблено проєктні рішення центру психологічного відновлення у Пущі-Водиці, що поєднують терапевтичні, соціальні та рекреаційні функції. Отримані результати можуть бути використані при проектуванні аналогічних об'єктів в Україні.

Ключові слова: дозвілєвий центр, ветерани війни, психологічне відновлення, соціальна адаптація, архітектурне середовище, терапевтична архітектура, біофільний дизайн, інклюзивність, громадський простір, реабілітаційне середовище.

Keywords: recreational center, war veterans, psychological rehabilitation, social adaptation, architectural environment, therapeutic architecture, biophilic design, inclusivity, public space, rehabilitation environment.

Здобувач: / Барилюк О.Д. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник: / Рябець Ю.С. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

“ ” _____ 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	14
1.1 Теоретичні передумови формування підходів до проєктування дозвіллевих центрів для ветеранів війни.....	15
1.2. Зарубіжний досвід проєктування центрів психоемоційного відновлення ветеранів.....	21
1.3 Вітчизняний досвід формування центрів психоемоційної підтримки ветеранів.....	35
Висновки до розділу I.....	38
РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ.....	40
2.1. Методологічні підходи до формування середовища дозвіллевих центрів для ветеранів війни.....	42
2.2. Принципи архітектурно-планувальної організації центрів дозвілля для ветеранів війни.....	48
2.3. Архітектурно-просторові методи формування відновлювального середовища дозвіллевих центрів для ветеранів війни.....	54
Висновки до розділу II.....	57
РОЗДІЛ III. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ (НА ПРИКЛАДІ ДОЗВІЛЛЄВОГО ЦЕНТРУ У ПУЩІ-ВОДИЦІ).....	58
3.1. Містобудівна організація дозвіллевого центру для ветеранів у Пущі-Водиці.....	60
3.2. Архітектурно-планувальна організація центру дозвілля для ветеранів.....	64
3.3. Організація предметно-просторового середовища центру відновлення для ветеранів.....	70
Висновки до розділу III.....	76
РОЗДІЛ IV. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ.....	79
Вступ.....	79
4.1. Характеристика об'єкта цивільного захисту.....	80
4.2. Проєктні рішення із забезпечення безпеки.....	83
4.3. Заходи цивільного захисту об'єкта.....	86
Висновки до розділу IV.....	91
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасної України питання соціальної адаптації та підтримки ветеранів війни є вкрай актуальним, особливо враховуючи довготривалі наслідки військового конфлікту, що триває з 2014 року. Повернення до цивільного життя стає складним процесом, що вимагає не лише медичної та психологічної реабілітації, але й створення спеціальних умов для відпочинку, саморозвитку та соціальної взаємодії. [10; 11] Відповідно, розробка дозвіллевих центрів нового покоління, які орієнтовані на потреби ветеранів, є важливим завданням для архітектурної спільноти та держави загалом. [2; 6]

Проблематика реінтеграції: Дослідження цієї теми є актуальним з кількох причин. По-перше, інноваційні підходи в архітектурі дозволяють створювати простори, які сприяють поліпшенню фізичного та психологічного стану користувачів, включаючи адаптацію ветеранів до нових умов життя. [2; 6] Використання принципів інклюзивного дизайну, ергономіки та сучасних технологій, таких як інтерактивні середовища або VR-технології, відкриває можливості для забезпечення якісного відпочинку та розвитку ветеранів. [9; 15] По-друге, у сучасному світі швидко змінюються запити користувачів на якість дозвілля, і саме інноваційні архітектурні рішення можуть стати тим інструментом, який відповідає на ці виклики. [7; 8]

Роль архітектурного та державного середовища: Особливу важливість мають аспекти соціалізації та інтеграції ветеранів у громаду. Дозвіллеві центри для ветеранів можуть і повинні стати простором для розвитку їхніх особистісних навичок, сприяти знаходженню нових контактів, зміцнювати соціальні зв'язки, а також мотивувати на досягнення нових цілей у мирному житті. [8; 17] Для цього такі центри повинні містити зони для занять спортом, творчості, навчання, спілкування, а також релаксації. [16; 24] Інноваційні рішення можуть полягати в організації модульних просторів, які трансформуються під різні потреби, а також у застосуванні екологічно чистих та економічно ефективних матеріалів. [14; 15]

Крім того, актуальність теми зумовлена необхідністю впровадження нових підходів до сталого розвитку в архітектурі. Використання енергоефективних

технологій, природного освітлення, озеленення фасадів та внутрішніх просторів не лише відповідає сучасним вимогам сталості, а й має позитивний вплив на психоемоційний стан користувачів. [1; 4; 5] У цьому контексті, планування дозвіллєвих центрів для ветеранів є не тільки інноваційним архітектурним завданням, але й важливим внеском у формування сучасного, екологічного міського середовища, яке буде корисним як для ветеранів, так і для суспільства в цілому. [2; 6]

Таким чином, розробка дозвіллєвих центрів для ветеранів з інноваційними архітектурними підходами сприяє реалізації комплексної програми підтримки соціально вразливих груп населення, інтеграції ветеранів до мирного життя та формування комфортного, безпечного середовища. [2; 6; 8] Ця тема є особливо важливою для майбутніх архітекторів, які прагнуть не лише проєктувати естетично привабливі об'єкти, але й враховувати соціальні, психологічні та екологічні аспекти в своїх проєктах, що сприяє вирішенню нагальних суспільних проблем та підвищенню якості життя.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Обрана тема дипломної роботи пов'язана з науково-дослідною темою кафедри дизайну архітектурного середовища “Проблеми і методи відновлення і розвитку архітектурно-містобудівного середовища в Україні” (№ держреєстрації № 0123U102032).

Також, тема безпосередньо пов'язана зі Стратегією ветеранської політики на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1209-р від 29 листопада 2024 року «Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках»), яка передбачає соціальну підтримку ветеранів та членів їх сімей, адаптацію ветеранів до цивільного життя, забезпечення психологічної підтримки та ментального здоров'я ветеранів.

Метою дослідження є розробка і впровадження інноваційних підходів формування дозвіллєвих центрів, орієнтованих на реабілітацію та соціальну

адаптацію ветеранів війни, що забезпечують комфортне, інклюзивне і психологічно сприятливе середовище для інтеграції в мирне життя.

Задачі дослідження:

- проаналізувати і узагальнити світовий досвід проєктування центрів дозвілля для ветеранів війни;
 - визначити основні фізичні, психологічні та соціальні потреби ветеранів, які мають бути враховані при проєктуванні дозвіллевих центрів.
 - обґрунтувати вплив архітектурного середовища на психологічне здоров'я та соціальну адаптацію ветеранів.
- визначити основні принципи та методи містобудівної, архітектурно-планувальної, функціонально-планувальної та середовищної організації дозвіллевих центрів для ветеранів;
- розробити концепцію інноваційного дозвіллевого центру для ветеранів з метою покращення комфорту і якості життя.

Об'єкт дослідження:

Об'єктом дослідження є центри дозвілля для ветеранів.

Предмет дослідження:

Інноваційні підходи до формування архітектурного середовища дозвіллевих центрів для ветеранів війни.

Методи дослідження:

Методика наукового дослідження ґрунтується на комплексному підході до вирішення поставлених задач, а саме:

- аналітичний метод — для вивчення наукових джерел і теоретичних підходів до формування відновлювального середовища;
- порівняльний метод — для аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду проєктування центрів психологічного відновлення;
- системний підхід — для узагальнення принципів і методів формування архітектурного середовища;

- метод функціонально-просторового аналізу — для визначення оптимальної структури дозвілєвого центру;
- проєктний метод — для розробки архітектурного рішення об'єкта;
- графічний метод — для візуалізації проєктних рішень.

Межі дослідження:

1. Цільова аудиторія: дослідження зосереджене на потребах ветеранів війни в Україні, зокрема на аспектах їх соціальної адаптації та реабілітації в мирному житті.

2. Типи об'єктів: розгляд охоплює виключно дозвілєві центри для ветеранів, тобто об'єкти, орієнтовані на забезпечення відпочинку, психологічної адаптації, соціальної взаємодії та розвитку, без включення спеціалізованих медичних або реабілітаційних закладів.

3. Географічні межі: дослідження охоплює територію України, враховуючи національні соціальні, культурні та економічні особливості, а також українські будівельні стандарти та норми.

Наукова новизна.

Наукова новизна роботи полягає у розробці комплексного підходу до формування дозвілєвих центрів для ветеранів війни, який поєднує принципи терапевтичної архітектури, біофільного дизайну та соціально орієнтованого проєктування. У роботі обґрунтовано вплив архітектурного середовища на процеси психологічного відновлення та соціальної адаптації, а також сформовано принципи організації простору, орієнтованого на потреби ветеранів.

Наукова новизна роботи також полягає у:

- розробці інноваційних підходів до формування дозвілєвих центрів, що враховують специфічні потреби ветеранів війни, зокрема реабілітаційні та соціально-культурні функції;
- формуванні принципів та методів архітектурно-середовищної організації центрів дозвілля для ветеранів;
- розробці методики формування інноваційних дозвілєвих центрів для ветеранів.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення результатів роботи полягає у створенні проєктних рішень для дозвіллевих центрів, які враховують особливі потреби ветеранів війни, зокрема адаптивні простори для реабілітації, соціалізації та відпочинку. Запропоновані моделі можуть бути використані як основа для реальних проєктів у різних регіонах України, сприяючи інтеграції ветеранів у мирне життя.

Апробація результатів.

Основні результати магістерського дослідження апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародному науково-технічному форумі «Архітектура. Будівництво. Дизайн: Виробництво. Інформатизація. Менеджмент» (м. Київ, 2025 р.) та V Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві» (м. Київ, 2026 р., НАОМА), де було представлено доповіді за темою: «Інноваційні підходи до планування дозвіллевих центрів для ветеранів війни».

Структура і обсяг роботи:

Магістерська робота складається із вступу, чотирьох розділів з висновками, загальним висновком, списку використаних джерел та додатків. Всього магістерська робота займає 100 сторінок, списку використаних джерел, який включає 55 пунктів і 2 додатки.

Графічна частина магістерської роботи включає 6 аркушів

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Формування сучасних підходів до проєктування дозвіллевих центрів для ветеранів війни ґрунтується на комплексному аналізі наукових досліджень у галузі архітектури, психології та соціальних наук. У сучасних умовах архітектурне середовище розглядається не лише як функціональна оболонка для організації діяльності, а як важливий чинник, що впливає на психоемоційний стан людини, її поведінку та процеси відновлення.

Зростання кількості осіб, які потребують психоемоційної підтримки після участі у бойових діях, зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до проєктування громадських просторів. Дослідження у сфері архітектури доводять, що якість просторового середовища може впливати на рівень стресу, тривожності та загального самопочуття користувачів. У цьому контексті формування середовища дозвіллевих центрів повинно враховувати не лише функціональні, але й психологічні потреби ветеранів.

Сучасна теорія архітектури пропонує низку підходів, що орієнтовані на створення відновлювального середовища. Зокрема, evidence-based design передбачає використання науково обґрунтованих рішень у проєктуванні, біофільний підхід акцентує увагу на інтеграції природних елементів у простір, а салютогенна модель середовища орієнтована на формування відчуття контролю, зрозумілості та безпеки. Також важливим є врахування принципів проєктування з урахуванням травматичного досвіду користувачів, що дозволяє мінімізувати фактори, які можуть викликати повторну психологічну напругу. [12]

Окремого значення набуває аналіз зарубіжного досвіду проєктування центрів психологічного відновлення, який демонструє ефективність гуманізації архітектурного середовища, інтеграції природних компонентів та формування просторів соціальної взаємодії. [2; 8; 18] Вивчення таких прикладів дозволяє визначити основні принципи організації простору, які можуть бути адаптовані до українського контексту.

Водночас в Україні даний напрям архітектурного проєктування лише формується, що зумовлює необхідність систематизації теоретичних підходів та узагальнення наявного досвіду. [10; 11] У зв'язку з цим особливо важливим є формування науково обґрунтованої бази для подальшої розробки проєктних рішень.

Таким чином, у даному розділі розглядаються теоретичні передумови формування підходів до проєктування дозвіллевих центрів для ветеранів війни, аналізуються сучасні наукові концепції та досвід їх застосування, що є основою для подальшого розроблення архітектурного рішення.

1.1 Теоретичні передумови формування підходів до проєктування дозвіллевих центрів для ветеранів війни.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства питання формування спеціалізованих дозвіллевих центрів для психологічного відновлення ветеранів війни набуває особливої актуальності. [10; 11] В умовах тривалих воєнних дій та збільшення кількості осіб, які повертаються до мирного життя після участі у бойових діях, проблема психоемоційної реабілітації виходить за межі виключно медичної сфери та потребує комплексного архітектурно-просторового вирішення. [6; 12]

Попри нагальність теми, в Україні відсутній сформований досвід проєктування дозвіллевих центрів, орієнтованих саме на психологічне відновлення ветеранів без фізичної реабілітаційної складової. У зв'язку з цим теоретичні засади формування підходів до їх проєктування доцільно вибудовувати на основі сучасних міжнародних концепцій архітектури ментального здоров'я та відновлювального середовища.

Однією з ключових теоретичних основ є **концепція проєктування з урахуванням травматичного досвіду**. (рис. 1.1) Даний підхід передбачає створення безпечного, передбачуваного та психологічно комфортного простору, який мінімізує можливі сенсорні подразники та знижує ризик повторної травматизації. [12] Основними принципами такого проєктування є забезпечення

фізичної та емоційної безпеки (рис. 1.2), можливість контролю простору з боку користувача, чітка просторово-планувальна структура, наявність зон різного рівня приватності та уникнення надмірної візуальної й акустичної стимуляції. Архітектурне середовище в даному випадку виступає не лише функціональною оболонкою, а активним чинником стабілізації психоемоційного стану. [6; 7]

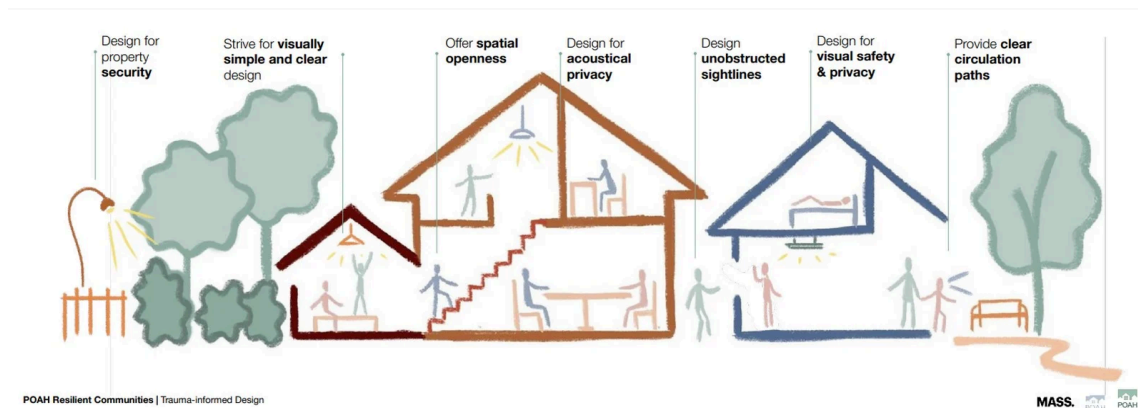

Рис.1.1 Особливості травмоорієнтованого дизайну РОАН для стійких спільнот [46].

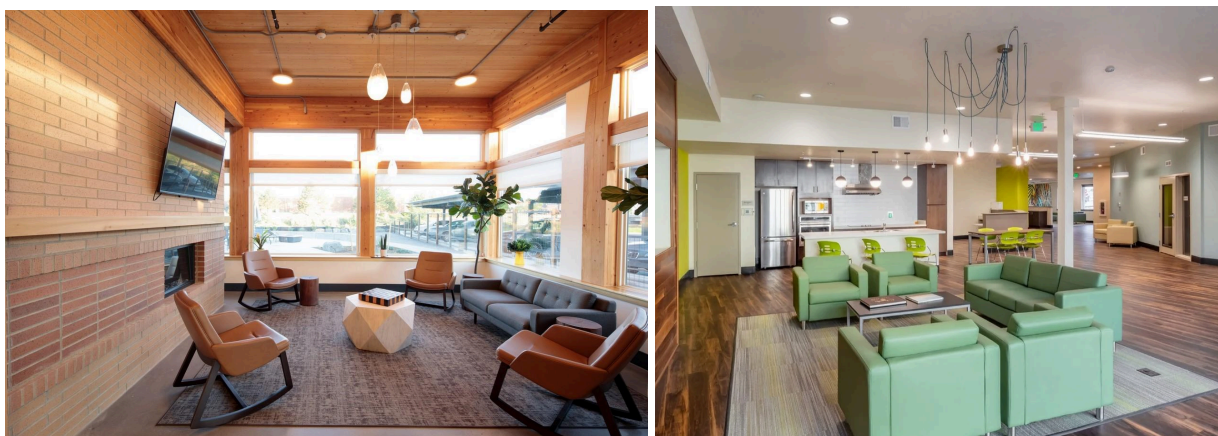

Рис.1.2 Заспокійливий інтер'єр Arroyo Village Shopworks Architecture [46].

Важливою теоретичною складовою є також салютогенний підхід в архітектурі, який ґрунтується на формуванні середовища, що підтримує здоров'я

та відчуття цілісності особистості. Центральною ідеєю цього підходу є створення простору, який сприймається як зрозумілий, керований та осмислений. У контексті дозвілєвого центру для ветеранів це означає логічну та інтуїтивно зрозумілу планувальну структуру (рис. 1.3), чітку систему навігації, можливість самостійного вибору форм активності, а також формування середовища, яке сприяє відновленню внутрішнього балансу [4].

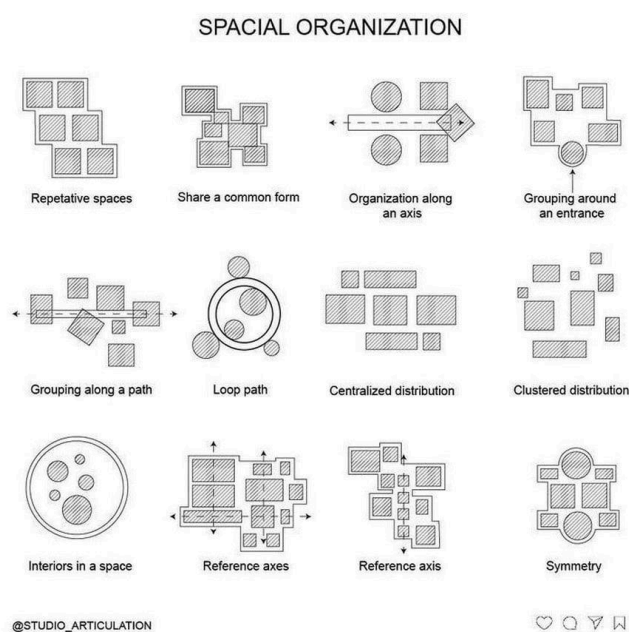

Рис.1.3 Особливості травмоорієнтованого дизайну РОАН для стійких спільнот [46].

Салютогенний підхід базується на концепції формування так званого “відчуття узгодженості” (sense of coherence), яке включає три основні компоненти: зрозумілість середовища, можливість його контролю та наявність смислового наповнення. У архітектурному контексті це реалізується через просторову організацію, яка не викликає дезорієнтації, має чітку логіку побудови та забезпечує користувачу відчуття передбачуваності. (рис. 1.4) Особливо важливим це є для ветеранів війни, оскільки хаотичне або складне для сприйняття середовище може підсилювати рівень тривожності та викликати дискомфортні психологічні реакції [4; 12]. Одним із ключових аспектів реалізації салютогенного

підходу є формування чіткої ієрархії просторів та зрозумілої системи переміщення. Простір повинен “читатися” користувачем без додаткових зусиль, що досягається через використання візуальних орієнтирів, природного освітлення, відкритих перспектив та логічного зонування. Це дозволяє зменшити когнітивне навантаження та сприяє формуванню відчуття впевненості у просторі [15; 16].

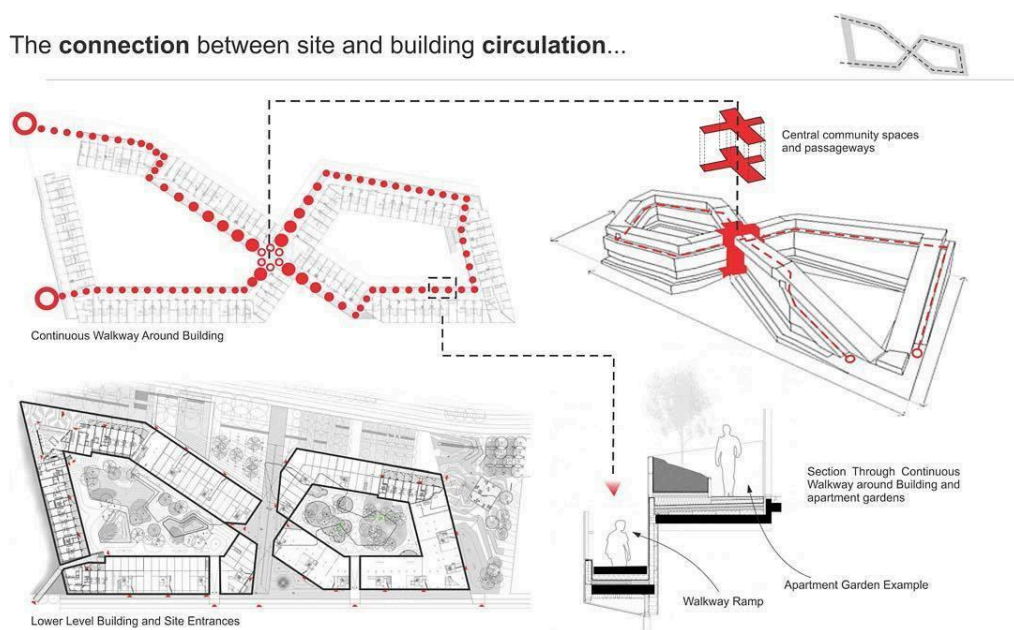

Рис.1.4 Заспокійливий інтер'єр Arroyo Village Shopworks Architecture [46].

Важливим елементом є також можливість контролю середовища з боку користувача. Це проявляється у наданні вибору між різними типами просторів — відкритими та камерними, активними та спокійними, соціальними та індивідуальними. Така варіативність дозволяє адаптувати простір до індивідуальних потреб людини та створює умови для поступового відновлення психологічного стану [17].

Не менш значущим є формування змістовного та емоційно насиченого середовища, яке має позитивний вплив на користувача. Використання природних матеріалів, гармонійних кольорових рішень, елементів природи та комфортних масштабів простору сприяє створенню середовища, що сприймається як безпечне

та підтримуюче. У поєднанні з біофільними принципами це підсилює терапевтичний ефект архітектурного простору [4; 5].

Таким чином, салютогенний підхід у проєктуванні дозвілєвих центрів для ветеранів війни дозволяє сформувати середовище, яке не лише відповідає функціональним вимогам, але й активно сприяє психологічному відновленню, формуванню відчуття безпеки та поверненню до повноцінного соціального життя.

Окреме значення має **біофільний підхід** до організації простору, який передбачає інтеграцію природних елементів у архітектурне середовище. (рис. 1.5) [4; 5] Взаємодія з природою - через природне освітлення, візуальні зв'язки із зеленими насадженнями, використання натуральних матеріалів та природних текстур - позитивно впливає на психоемоційний стан людини. Простори, насичені природними компонентами (рис. 1.6), сприяють зниженню рівня стресу, покращенню концентрації уваги та формуванню відчуття спокою. [1; 5]

Рис.1.5 Інтер'єр сучасного госпіталю[47].

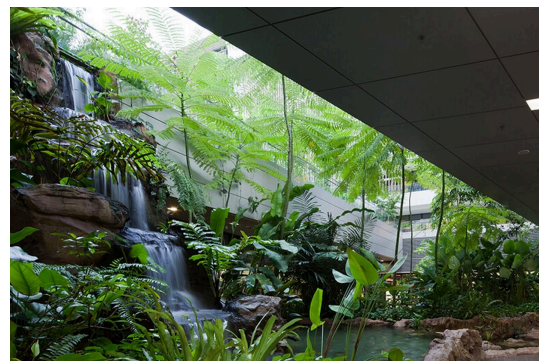

Рис.1.6 Khoo Teck Puat Hospital інтер'єр [48].

Не менш важливою є **концепція організації психосоціальної підтримки** на рівні громади, яка передбачає інтеграцію допомоги у звичне соціальне середовище (рис. 1.7), а не її ізоляцію у спеціалізованих медичних установах. [8; 17] У цьому контексті дозвілєвий центр для ветеранів розглядається як відкритий громадський простір, що поєднує функції психологічної підтримки, творчої діяльності, освітніх програм, культурних заходів та неформального спілкування

(рис. 1.8). Такий центр стає середовищем соціальної інтеграції, відновлення комунікативних навичок і формування нових життєвих стратегій. [8]

Рис.1.7 Fostering Community Engagements [49].

Рис.1.8 Superblock of Sant Antoni [49].

Отже, теоретичні передумови формування підходів до проєктування дозвілєвих центрів для ветеранів війни базуються на міждисциплінарному синтезі архітектури, психології та соціальних наук. Просторові рішення повинні забезпечувати відчуття безпеки, передбачуваності, приналежності до спільноти та

можливості поступової адаптації до мирного життя. Таким чином, архітектура дозвілєвого центру виступає не лише функціональним інструментом організації простору, а й активним елементом психологічного відновлення та соціальної реінтеграції ветеранів.

1.2. Зарубіжний досвід проєктування центрів психоемоційного відновлення ветеранів

Сучасні дослідження у сфері проєктування центрів психологічного відновлення формуються на перетині архітектури, психології, медицини та соціальних наук. [6] Зростання кількості осіб, які потребують психоемоційної реабілітації внаслідок військових конфліктів, техногенних катастроф та соціальних криз, зумовило переосмислення ролі архітектурного середовища як активного чинника відновлення психічного здоров'я людини. У зв'язку з цим архітектурне проєктування розглядається не лише як створення функціональної будівлі, а як формування терапевтичного простору, здатного впливати на емоційний стан користувачів.

Важливий внесок у дослідження взаємозв'язку між архітектурним середовищем і психологічним станом людини зробив американський дослідник Роджер Улріх (Roger Ulrich), професор Техаского університету A&M. Його наукові роботи стали основою формування підходу **evidence-based design** (рис. 1.9), відповідно до якого архітектурні рішення у медичних та реабілітаційних закладах повинні ґрунтуватися на науково підтверджених даних про вплив простору на здоров'я людини. [1]

Рис.1.9 View of Water, Spaulding Rehabilitation Hospital [50].

У своїх дослідженнях Р. Улріх довів, що елементи природного середовища, зокрема зелені насадження, природне освітлення, візуальні контакти з ландшафтом і використання природних матеріалів, позитивно впливають на психоемоційний стан людини. Відомим є його дослідження **“View through a Window May Influence Recovery from Surgery” (1984)**, у якому було встановлено, що пацієнти лікарень, які мали можливість бачити природний ландшафт через вікно, відновлювалися швидше та відчували менший рівень стресу порівняно з тими, чиї вікна виходили на стіну будівлі. [1]

Значний внесок у розвиток теорії терапевтичного середовища зробила американська дослідниця Клер Купер Маркус (Clare Cooper Marcus), професорка Каліфорнійського університету в Берклі та одна з провідних фахівчинь у галузі ландшафтної архітектури. [5] Основним напрямком її наукових досліджень стало вивчення ролі природних просторів у процесі психологічного та фізичного відновлення людини.[5; 15]

К. Купер Маркус є авторкою концепції **healing gardens** - терапевтичних садів, які створюються у структурі медичних та реабілітаційних установ. (рис. 1.10) У своїх роботах дослідниця довела, що контакт людини з природним

середовищем сприяє зниженню рівня стресу, стабілізації емоційного стану та покращенню загального психологічного самопочуття. Особливу увагу вона приділяла просторовій організації відкритих рекреаційних зон, використанню зелених насаджень, водних елементів та пішохідних маршрутів, які формують комфортне середовище для відпочинку і психологічної релаксації.

Рис.1.10 Garden at a facility for Alzheimer's patients in Victoria, BC, Canada.

Designed by Deborah LeFrank [51].

У своїй відомій праці **“Healing Gardens: Therapeutic Benefits and Design Recommendations”** дослідниця сформулювала основні принципи проєктування терапевтичних садів. Серед них - створення спокійної атмосфери, використання природних форм ландшафту, забезпечення доступності для різних груп користувачів та організація зон як для соціальної взаємодії (рис. 1.11), так і для усамітнення. Її дослідження стали важливою теоретичною основою для проєктування сучасних центрів психологічного відновлення, де природне середовище виступає важливим елементом терапевтичного процесу.

*Рис.1.11 The hospital as work-place
[52].*

Важливу роль у розвитку гуманістичного підходу до формування архітектурного середовища відіграв данський архітектор та урбаніст Ян Гейл (Jan Gehl). Його дослідження присвячені взаємодії людини з архітектурним простором та впливу середовища на соціальну активність і психологічний комфорт користувачів.

Основною ідеєю наукової діяльності Яна Гейла є концепція **human-centered design** - проєктування середовища, орієнтованого на потреби людини.[3; 7] У своїх роботах дослідник наголошував, що архітектурний простір повинен формувати сприятливі умови для комунікації (рис. 1.12), [3] відпочинку та соціальної взаємодії. Особливо важливими є масштаби простору, доступність середовища, комфортні пішохідні маршрути та наявність відкритих громадських зон.

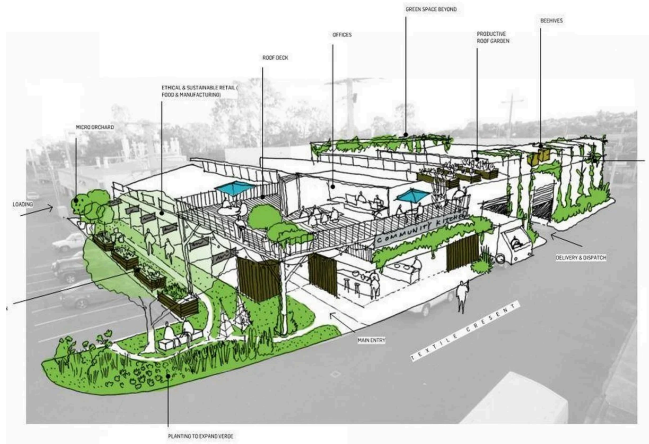

Рис.1.12 Community and Architecture [53].

Рис.1.13 Incorporating open spaces [53].

У відомій праці **“Life Between Buildings”** Ян Гейл досліджував значення проміжних просторів між будівлями - площ, дворів, садів та громадських зон, які сприяють формуванню соціальної активності та покращують психологічний стан людини. (рис. 1.13) Ці принципи активно застосовуються у проєктуванні сучасних центрів реабілітації та психологічного відновлення, де важливу роль відіграють простори спілкування, рекреаційні зони та відкриті ландшафтні території.

Одним із ключових напрямків сучасних досліджень є гуманізація архітектурного середовища. [2; 6] Наукові роботи у галузі healing architecture доводять, що простори, позбавлені інституційних ознак медичних установ, сприяють зниженню тривожності та формуванню відчуття психологічної безпеки. [2] У зв'язку з цим проєктні рішення орієнтуються на використання людського масштабу забудови, комфортних матеріалів, природного освітлення та візуальної відкритості простору. Архітектура центрів психологічного відновлення дедалі більше наближається до житлового або громадського середовища.

Важливим напрямком досліджень є інтеграція природного середовища у структуру архітектурного об'єкта. [4; 5; 15] Численні наукові праці підтверджують позитивний вплив природних елементів на психоемоційний стан людини. Використання внутрішніх дворів, терапевтичних садів, водних елементів,

озелених покрівель та пішохідних маршрутів сприяє зниженню рівня стресу, відновленню концентрації уваги та стабілізації емоційного стану. У сучасній практиці формується напрям *nature-based rehabilitation*, у межах якого природне середовище виступає повноцінним елементом реабілітаційного процесу.

Наступним важливим напрямком є просторове зонування центрів відповідно до рівня соціальної активності користувачів. Дослідження показують необхідність формування послідовного переходу від відкритих громадських просторів до напівприватних і індивідуальних зон відновлення. [3; 7] Така структура дозволяє користувачам самостійно регулювати ступінь соціальної взаємодії, що особливо важливо для осіб із посттравматичними стресовими розладами. Планувальні рішення передбачають наявність просторів групової терапії, місць усамітнення, зон відпочинку та неформального спілкування.

Суттєвим напрямком сучасних досліджень є поєднання психологічної реабілітації з дозвіллевою та творчою діяльністю. [8] Простори для мистецьких занять, навчальних програм, культурних подій і фізично ненапруженої активності розглядаються як інструмент соціальної реінтеграції та відновлення комунікативних навичок. У результаті центр психологічного відновлення трансформується з лікувального закладу у багатофункціональний громадський простір підтримки.

Окрему увагу дослідники приділяють безбар'єрності та інклюзивності архітектурного середовища. [9; 11] Проектування таких об'єктів передбачає створення доступного простору для осіб із фізичними травмами, сенсорними порушеннями та психологічними особливостями сприйняття. Безпечна навігація, зрозуміла планувальна структура та відсутність просторових бар'єрів сприяють зменшенню психологічного напруження та підвищенню рівня самостійності користувачів.

Сучасні дослідження також акцентують увагу на інтеграції центрів психологічного відновлення у міське середовище. [8; 12] Відкритість об'єктів до громади сприяє подоланню соціальної ізоляції та стигматизації осіб, які проходять реабілітацію. Центри дедалі частіше розглядаються як громадські осередки

взаємодії, що поєднують функції психологічної допомоги, освіти, дозвілля та соціальної підтримки.

Таким чином, сучасні напрямки досліджень проєктування центрів психологічного відновлення свідчать про перехід від медичної моделі ізоляції до соціально орієнтованої моделі середовищної терапії. Архітектурний простір виступає важливим інструментом психоемоційної стабілізації, соціальної адаптації та повернення людини до активного суспільного життя, що визначає актуальність подальшого розвитку даної типології в умовах України.

Світовий досвід проєктування об'єктів психоемоційного відновлення демонструє поступову трансформацію підходів до організації середовища для осіб, які пережили психологічну травму. Якщо у XIX–XX століттях заклади психіатричного профілю мали переважно ізольований та інституційний характер, то сучасна практика орієнтується на створення відкритих, гуманізованих і соціально інтегрованих просторів, спрямованих на відновлення психоемоційного стану людини через взаємодію з архітектурним середовищем.

Планувальні структури ранніх психіатричних установ базувалися на жорсткій організації простору та контролі пересування пацієнтів, однак уже тоді визнавалася позитивна роль природного оточення. Озеленені території, прогулянкові маршрути та контакт із ландшафтом розглядалися як чинники психологічного заспокоєння. У другій половині XX століття відбувається перехід від великих закритих лікарняних комплексів до децентралізованих центрів підтримки, орієнтованих на соціальну адаптацію людини. [3; 6]

У сучасній міжнародній практиці сформувався підхід, відповідно до якого середовище психологічного відновлення повинно максимально наближатися до житлового або громадського простору та не асоціюватися з медичною установою. Значний розвиток даної типології спостерігається у Сполучених Штатах Америки та країнах Європи, де центри підтримки ветеранів формуються за принципом кампусної забудови з невеликими функціональними об'ємами, об'єднаними громадськими просторами та озелененими внутрішніми дворами. Такі рішення

забезпечують відчуття безпеки, сприяють поступовій соціальній взаємодії та знижують рівень психологічного напруження.

Важливою тенденцією сучасного проєктування є інтеграція природного середовища, використання природного освітлення, чітке зонування території за рівнем активності - від відкритих громадських просторів до приватних зон індивідуального відновлення. [8; 12] Значна увага приділяється включенню функцій дозвілля, творчості та навчання, оскільки мистецькі та соціальні активності розглядаються як ефективний інструмент відновлення соціальних навичок і формування нової ідентичності після пережитого травматичного досвіду.

Формування сучасних центрів психоемоційного відновлення у світовій практиці базується на переосмисленні ролі архітектурного середовища у процесах психологічної стабілізації та соціальної адаптації людини. Особливо активно подібні об'єкти розвиваються у країнах, що мають значний досвід підтримки військових ветеранів, зокрема у Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Канаді, країнах Скандинавії та Австралії.

Важливим прикладом архітектурної організації середовища для підтримки військових ветеранів є **National Veterans Resource Center** (рис. 1.14) при Syracuse University у США. [17] Центр поєднує функції психологічної підтримки, соціальної адаптації та освітньої реінтеграції ветеранів у цивільне життя. Просторова структура будівлі сформована за принципом відкритості та доступності, що сприяє соціальній взаємодії користувачів. Планувальна організація включає консультаційні приміщення, багатофункціональні зали, простори групової роботи та громадські зони неформального спілкування. Значна увага приділена створенню середовища, яке усуває відчуття ізоляції та стимулює формування спільноти, що є ключовим фактором психоемоційної стабілізації ветеранів після повернення з військової служби.

Рис.1.14 Фасаd National Veterans Resource Center у США [17].

Ще одним характерним прикладом застосування принципів терапевтичної архітектури є **Edward C. Allworth Veterans' Home** у штаті Орегон (США). (рис. 1.15) [1; 54] Комплекс реалізований за концепцією так званої «малої житлової спільноти» (Small House Model), відповідно до якої велика інституційна структура поділяється на окремі житлові модулі невеликого масштабу. Кожен блок функціонує як автономне середовище з власними громадськими просторами, що формує відчуття дому та психологічної безпеки. Наявність внутрішніх дворів, пішохідних маршрутів і озелених рекреаційних зон сприяє зниженню рівня тривожності та покращенню соціальної адаптації користувачів. Такий підхід доводить ефективність архітектурних рішень, орієнтованих на гуманізацію середовища проживання та відновлення психоемоційного стану людини.

Рис.1.15 Фасаd Edward C. Allworth Veterans' Home [54].

Серед найбільш показових прикладів формування сучасних центрів психоемоційного відновлення у світовій практиці важливе місце займає мережа центрів **Maggie's Centre** у Великій Британії.(рис. 1.16) [2; 3] Дані об'єкти призначені для психологічної підтримки людей, які переживають складні життєві обставини, та демонструють принципово новий підхід до організації терапевтичного середовища. Архітектурна концепція центрів базується на створенні простору, максимально наближеного до домашньої атмосфери, що дозволяє зменшити рівень стресу та тривожності відвідувачів. Планувальні рішення передбачають відкриті громадські зони, індивідуальні кімнати психологічної допомоги, зони відпочинку та безпосередній зв'язок із природним середовищем через сади й внутрішні дворики. Використання природного освітлення, теплих матеріалів та людського масштабу простору сприяє формуванню комфортного та безпечного середовища, орієнтованого на емоційне відновлення людини.

Рис.1.16 Фасаd Edward C. Allworth Veterans' Home [54].

Скандинавський досвід демонструє особливу увагу до взаємодії архітектури з природним ландшафтом. Центри психологічного відновлення часто розміщуються у природному середовищі - поблизу лісових масивів або водних об'єктів.

Показовим прикладом скандинавського підходу до формування середовища психоемоційного відновлення є терапевтичний комплекс **Nacadia Therapy Garden** у Данії, розроблений фахівцями Копенгагенського університету. [4; 5] Об'єкт створений як спеціалізований простір для реабілітації осіб, що переживають стресові розлади, емоційне виснаження та посттравматичні стани. Концепція комплексу базується на принципах біофільного дизайну та інтеграції архітектури у природний ландшафт.(рис. 1.17)

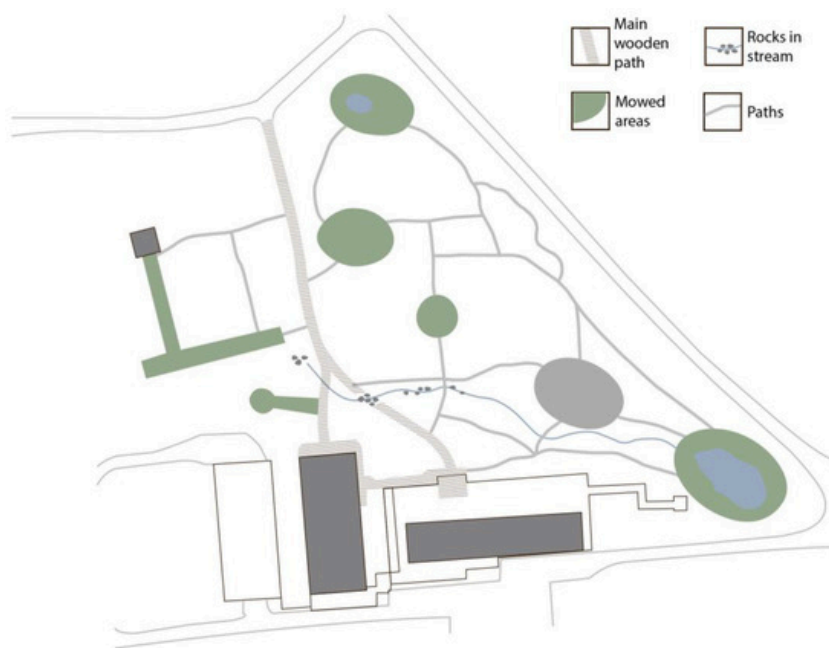

Рис.1.17 Physical conditions: Components of the terrain. [55].

На відміну від традиційних медичних установ, простір організований як природне терапевтичне середовище (рис. 1.18), у якому архітектурні елементи підпорядковані ландшафту. Планувальна структура включає мережу пішохідних маршрутів, зони усамітнення, місця групової терапії та невеликі павільйони для

психологічних занять і відпочинку. Просторове зонування здійснюється відповідно до рівня психологічної активності користувачів - від відкритих соціальних просторів до ізольованих природних зон спокою.

Рис.1.18 Plan of Nacadia detailing its main physical components. [55].

В Австралії та Канаді поширеним є підхід створення багатофункціональних центрів підтримки, у яких поєднуються психологічне консультування, освітні програми, творчі майстерні та громадські заходи. Архітектура таких об'єктів орієнтована на гнучкість використання простору.

Прикладом сучасного підходу до формування центрів психоемоційної підтримки ветеранів в Австралії є **Veteran and Family Wellbeing Centre** у місті Дарвін. Центр створений як простір комплексної психологічної допомоги військовослужбовцям та членам їхніх родин із метою полегшення процесу соціальної адаптації після завершення служби. Архітектурна концепція об'єкта спрямована на подолання інституційного характеру традиційних реабілітаційних установ шляхом формування відкритого громадського середовища.

Планувальна структура комплексу передбачає поєднання консультаційних приміщень, просторів групової терапії, зон неформального спілкування та відкритих рекреаційних дворів. Значна увага приділяється кліматично адаптованим рішенням - використанню напіввідкритих галерей, природної вентиляції та тіньових просторів, що забезпечують комфортне перебування користувачів.

Вагомим прикладом формування сучасного середовища психоемоційної реабілітації у Канаді є реконструкція комплексу **Centre for Addiction and Mental Health (CAMH)** у місті Торонто. [6] Проєкт став одним із перших у світі прикладів трансформації закритої психіатричної установи у відкритий міський простір, інтегрований у структуру громадського середовища.

Архітектурна концепція базується на принципах гуманізації лікувального середовища та соціальної інтеграції користувачів. Територія комплексу організована як система взаємопов'язаних будівель із відкритими громадськими площами, озелениними дворами та пішохідними маршрутами, доступними як для пацієнтів, так і для мешканців міста. Використання прозорих фасадів, природного освітлення та візуального контакту із зовнішнім середовищем сприяє зниженню стигматизації психічних розладів і створює комфортні умови для психологічного відновлення та соціальної адаптації людини.

Одним із найбільш відомих прикладів терапевтичної архітектури в Азії є медико-реабілітаційний комплекс **Khoo Teck Puat Hospital** у Сінгапурі, спроектований відповідно до концепції *healing environment*. [1; 7] Незважаючи на медичне призначення, просторове середовище комплексу орієнтоване насамперед на психоемоційний комфорт користувачів.

Рис.1.19 A view of the garden terraces on levels 4 and 5 of Khoo Teck Puat Hospital. [56].

Рис.1.20 Viewed from across Yishun Pond, Khoo Teck Puat Hospital [56].

Архітектурна організація будівлі передбачає інтеграцію природного ландшафту у структуру комплексу через систему садів (рис. 1.19) , водних просторів (рис. 1.20), відкритих терас і рекреаційних зон. Палати, громадські простори та зони очікування мають постійний візуальний контакт із природним середовищем, що позитивно впливає на психологічний стан відвідувачів. Використання біокліматичних рішень, природної вентиляції та озеленення сприяє зниженню рівня стресу та прискоренню процесів емоційного відновлення людини

Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє визначити основні архітектурно-планувальні принципи проектування центрів психоемоційного відновлення:

- відмова від лікарняної типології простору;
- формування середовища, наближеного до громадського або житлового;
- активне використання природного освітлення та озеленення;
- створення системи поступового переходу між публічними та приватними зонами;
- забезпечення просторової зрозумілості та інтуїтивної навігації;
- організація просторів соціальної взаємодії та усамітнення.

1.3 Вітчизняний досвід формування центрів психоемоційної підтримки ветеранів

В Україні формування середовищ психоемоційного відновлення ветеранів перебуває на етапі становлення та безпосередньо пов'язане з наслідками сучасних воєнних подій. На відміну від зарубіжних країн, де подібна типологія розвивалася протягом десятиліть, більшість українських об'єктів створюється у стислий термін шляхом адаптації існуючих громадських або медичних будівель.

Одним із найбільш показових прикладів є реабілітаційний центр «**Unbroken**» у місті Львові, який демонструє сучасний підхід до формування відновлювального середовища. (рис. 1.21) [10; 18] Просторова організація комплексу базується на принципах відкритості, безбар'єрності та інтеграції внутрішніх і зовнішніх просторів. (рис. 1.22) Значна увага приділена створенню комфортних громадських зон, приміщень групової взаємодії, творчих просторів та зон психологічної підтримки.

Рис.1.21 Фасад реабілітаційного центру Unbroken [40].

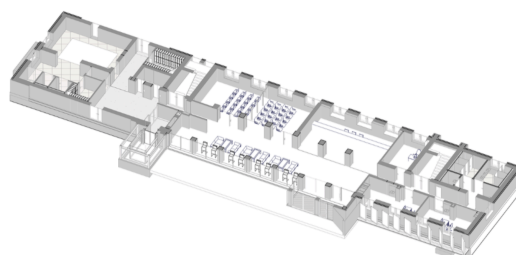

Рис.1.22 Аксонометрія реабілітаційного центру Unbroken [40].

Реабілітаційний центр **Unbroken** у місті Львові є одним із найбільш репрезентативних прикладів формування сучасного відновлювального середовища в Україні, що поєднує функції медичної, психологічної та соціальної підтримки. Архітектурна організація комплексу спрямована на подолання традиційного інституційного характеру лікувальних закладів через створення відкритого, доступного та людиноорієнтованого простору. Просторова структура передбачає інтеграцію громадських, терапевтичних і рекреаційних функцій у

єдину систему, що сприяє формуванню середовища довіри та психологічного комфорту.

Планувальні рішення комплексу базуються на принципах чіткого функціонального зонування та поступового переходу від публічних до більш приватних просторів. У структурі об'єкта поєднуються відкриті громадські зони, приміщення для групової взаємодії, індивідуальні кабінети психологічної допомоги, а також простори для творчої та соціальної активності. Важливу роль відіграє організація внутрішніх комунікацій, які забезпечують інтуїтивно зрозумілу навігацію та сприяють зниженню рівня стресу у користувачів. Такий підхід дозволяє формувати середовище, у якому людина має можливість самостійно обирати рівень взаємодії з оточенням.

Особливу увагу у проєкті приділено інтеграції природного середовища в архітектурну структуру. Використання внутрішніх дворів, озелених зон, природного освітлення та візуальних зв'язків із зовнішнім простором сприяє формуванню терапевтичного ефекту та позитивно впливає на психоемоційний стан користувачів. Поєднання природних матеріалів, м'яких кольорових рішень і людського масштабу простору створює атмосферу, наближену до домашнього середовища, що є важливим чинником у процесі психологічного відновлення.

Таким чином, центр **Unbroken** демонструє перехід від традиційної моделі медичної установи до інтегрованого простору підтримки, у якому архітектура виступає активним інструментом реабілітації. Його досвід підтверджує ефективність комплексного підходу до формування середовища, що враховує як функціональні, так і психоемоційні потреби користувачів, і може розглядатися як орієнтир для подальшого розвитку аналогічних об'єктів в Україні.

У межах формування сучасних підходів до архітектурного проєктування середовищ психоемоційного відновлення заслуговує на увагу студентський конкурсний проєкт **STEEL FREEDOM 2023 R-240**, який здобув I місце у всеукраїнському архітектурному конкурсі. Авторами проєкту є Мазур Дмитро, Лейбич Софія, Кійко Софія, Іваськів Ярослав, Мицик Олександр під керівництвом Вознюка Леоніда (Національний університет «Львівська політехніка»). Проєкт є

концептуальною пропозицією створення сучасного простору підтримки та реінтеграції ветеранів, у якому архітектура розглядається як активний чинник психологічного відновлення.

Рис.1.23 Перспектива проєкту реабілітаційного центру для військовослужбовців та ветеранів війни в м.Житомир [57].

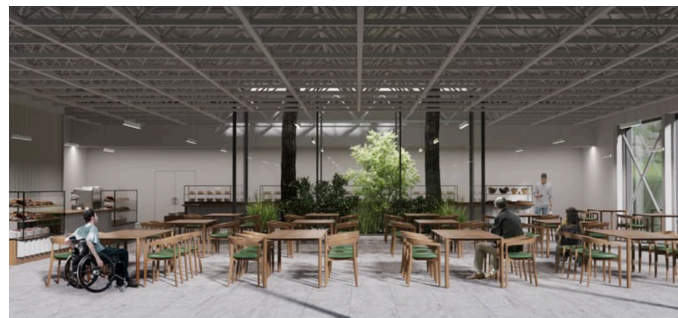

Рис.1.24 Інтер'єр проєкту реабілітаційного центру для військовослужбовців та ветеранів війни в м.Житомир [57].

Архітектурно-планувальна організація проєкту базується на принципах багатофункціональності та чіткого зонування простору відповідно до рівня соціальної активності користувачів. Передбачено поєднання відкритих громадських зон, напів приватних просторів для навчання й творчої діяльності, а також індивідуальних приміщень для психологічної підтримки та усамітнення. Така структура відповідає сучасним вимогам до організації середовища для осіб із посттравматичними станами, забезпечуючи можливість поступової соціальної адаптації та самостійного регулювання рівня взаємодії.

Важливою особливістю проєкту є інтеграція природного середовища у просторову структуру об'єкта та орієнтація на гуманізацію архітектури. Використання відкритих дворів, озелених терас і рекреаційних зон сприяє формуванню терапевтичного середовища та зниженню рівня стресу. Водночас відмова від інституційного характеру простору та наближення його до формату громадського середовища створює умови для комфортної соціальної інтеграції ветеранів. Таким чином, проєкт **STEEL FREEDOM 2023** відображає актуальні

тенденції розвитку архітектури психоемоційного відновлення в Україні та демонструє потенціал формування нової архітектурної типології на рівні студентського проєктування.

Аналіз вітчизняного досвіду свідчить про необхідність формування нової архітектурної типології дозвілєвих центрів для ветеранів війни, орієнтованих саме на психоемоційну реабілітацію.

Таким чином, узагальнення світового та українського досвіду дозволяє зробити висновок, що ефективність центрів психоемоційного відновлення визначається не лише функціональним наповненням, а насамперед якістю архітектурно-просторового середовища. Саме комплексний підхід до проєктування створює передумови для психологічної стабілізації, соціальної реінтеграції та підвищення якості життя ветеранів війни.

Висновки до розділу I.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що проєктування дозвілєвих центрів для психологічного відновлення ветеранів війни є актуальним напрямом сучасної архітектурної практики в Україні. Зростання потреби у психоемоційній підтримці військовослужбовців зумовлює необхідність створення спеціалізованих просторів, спрямованих на соціальну адаптацію та повернення ветеранів до мирного життя.

У ході дослідження визначено, що сучасні підходи до проєктування середовища психологічного відновлення базуються на міждисциплінарному поєднанні архітектури, психології та соціальних наук. Зокрема, значний вплив на формування теоретичної бази мають такі концепції, як evidence-based design, що передбачає використання науково підтверджених рішень у проєктуванні, біофільний підхід, орієнтований на інтеграцію природних елементів у середовище, та салютогенна модель, яка спрямована на формування відчуття безпеки, зрозумілості та керованості простору.

Окрему увагу було приділено принципам проєктування з урахуванням травматичного досвіду користувачів, що є особливо актуальним для ветеранів війни. Даний підхід передбачає створення середовища, яке мінімізує вплив стресових факторів, забезпечує можливість контролю простору та сприяє поступовому поверненню до соціальної активності. Таким чином, архітектурне середовище виступає не лише фізичним простором, але й засобом психологічної підтримки.

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що сучасні центри психологічного відновлення формуються на принципах гуманізації архітектурного середовища, інтеграції природних компонентів та орієнтації на соціальну взаємодію користувачів. Важливими є рішення, спрямовані на створення відкритих, багатофункціональних та інклюзивних просторів, що сприяють формуванню спільноти та зниженню рівня ізоляції. При цьому значна увага приділяється використанню природного освітлення, озеленення та організації просторів різного рівня приватності.

Дослідження вітчизняного досвіду засвідчило, що в Україні процес формування подібних об'єктів лише набирає розвитку. Наявні приклади демонструють прагнення до впровадження сучасних підходів, однак відчувається недостатність системного підходу до проєктування середовища психологічного відновлення. Це зумовлює необхідність адаптації міжнародного досвіду з урахуванням національних особливостей та умов.

Узагальнення теоретичних положень та аналіз практичного досвіду дозволили визначити основні принципи формування дозвіллєвих центрів для ветеранів війни, серед яких: орієнтація на потреби користувача, забезпечення психологічної безпеки, інтеграція природного середовища, формування соціально активних просторів та забезпечення інклюзивності. Реалізація цих принципів є основою для створення комфортного, безпечного та адаптивного середовища.

Таким чином, результати першого розділу формують теоретичну базу для подальшого дослідження та розробки проєктних рішень, що представлені у наступних розділах роботи. Отримані висновки визначають напрям формування архітектурного середовища дозвіллевих центрів, спрямованого на психологічне відновлення, соціальну інтеграцію та підвищення якості життя ветеранів війни.

РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ

Проектування дозвіллевих центрів для ветеранів війни потребує застосування комплексної методологічної бази, що поєднує сучасні підходи архітектурного проектування, результати наукових досліджень у сфері психології та принципи організації соціально орієнтованого середовища. У сучасній архітектурній практиці простір розглядається як активний елемент впливу на психоемоційний стан людини, що визначає необхідність застосування науково обґрунтованих рішень при формуванні середовища. [6; 12]

Особливістю проектування таких об'єктів є необхідність врахування специфічного психоемоційного стану користувачів, який формується під впливом травматичного досвіду. Це зумовлює потребу у створенні середовища, що сприяє зниженню рівня стресу, формуванню відчуття безпеки та відновленню соціальних зв'язків. Дослідження доводять, що параметри архітектурного середовища — зокрема освітлення, акустика, просторові пропорції та матеріали — безпосередньо впливають на психологічний стан людини. [1; 4; 21]

У зв'язку з цим особливого значення набувають сучасні методологічні підходи до формування середовища. Одним із ключових є evidence-based design, що передбачає використання наукових досліджень для обґрунтування архітектурних рішень. Даний підхід дозволяє формувати простір, який сприяє відновленню, зниженню тривожності та покращенню загального самопочуття користувачів. Важливим також є біофільний підхід, що базується на інтеграції

природних елементів у середовище та доведеному позитивному впливі природи на психоемоційний стан людини.

Не менш значущим є салютогенний підхід, який орієнтований на формування середовища, що підтримує здоров'я, створює відчуття зрозумілості та керованості простору.ц [3] У поєднанні з принципами проєктування з урахуванням травматичного досвіду (trauma-informed design), це дозволяє створювати безпечне, передбачуване та психологічно комфортне середовище для користувачів. [12] Застосування цих підходів забезпечує формування простору, який не лише виконує функціональні завдання, але й сприяє процесам психологічного відновлення.

Важливим аспектом є також інтеграція дозвіллевих центрів у міське середовище та їх орієнтація на громаду. Сучасні дослідження підкреслюють необхідність формування відкритих, доступних просторів, які сприяють соціальній взаємодії та зменшенню ізоляції користувачів. [8; 18] Такий підхід дозволяє розглядати дозвіллевий центр не як ізольований об'єкт, а як частину соціальної інфраструктури міста.

Крім того, методологія формування середовища включає визначення архітектурно-планувальних принципів та просторових методів, що забезпечують комфорт, безпеку та адаптивність простору. Йдеться про функціональне зонування, формування ієрархії просторів, забезпечення безбар'єрності та використання гнучких планувальних рішень. Застосування таких принципів дозволяє створювати середовище, яке відповідає різноманітним потребам користувачів та забезпечує можливість його трансформації.

Таким чином, у даному розділі розглядаються основні методологічні підходи, принципи та архітектурно-просторові методи формування середовища дозвіллевих центрів для ветеранів війни. Їх систематизація та аналіз дозволяють сформулювати теоретичну основу для подальшої розробки проєктних рішень,

спрямованих на створення комфортного, безпечного та соціально інтегрованого простору.

2.1. Методологічні підходи до формування середовища дозвіллевих центрів для ветеранів війни

Формування архітектурного середовища дозвіллевого центру психологічного відновлення ветеранів війни здійснюється на основі комплексного методологічного підходу, що поєднує положення архітектури ментального здоров'я, психології середовища та сучасних реабілітаційних практик. У сучасних наукових дослідженнях архітектура розглядається як активний чинник впливу на фізіологічні та психологічні показники людини, що підтверджується розвитком напрямку доказової архітектури (evidence-based design), який передбачає прийняття проєктних рішень на основі емпіричних досліджень . [1; 19; 40]

Значний внесок у формування сучасних підходів до проєктування відновлювальних середовищ зроблено у працях Р. Ульріха, який ще у 1980-х роках довів залежність процесів відновлення від якості архітектурного середовища, а також у дослідженнях Центру здорового середовища (The Center for Health Design), що систематизують вплив просторових факторів на стан користувачів. [1; 19; 40] У свою чергу, розвиток концепції healing architecture підтверджує, що архітектурне середовище може виступати терапевтичним інструментом за умови врахування психологічних, сенсорних та соціальних аспектів простору . (рис. 2.1) [2; 6; 12]

Рис.2.1 Maggie's Centre, кухня-лаунж, Heatherwick Studio, Великобританія 2020
[31]

Містобудівний рівень

На містобудівному рівні формування середовища базується на принципах відкритості, інтеграції та доступності. Згідно з сучасними підходами до community-based rehabilitation, центри психологічної підтримки повинні бути включені у структуру міста та взаємодіяти з громадськими просторами, а не функціонувати як ізольовані об'єкти. [8; 18; 37]

Практична реалізація даного підходу спостерігається у формуванні відкритих громадських осередків, які поєднують функції підтримки та соціальної взаємодії. Наприклад, у ряді ветеранських центрів США та Канади застосовується принцип розміщення об'єкта у структурі житлових або змішаних районів із формуванням публічних просторів перед входом, що сприяє соціальній інтеграції користувачів. (рис. 2.2) [35; 37]

Рис.2.2 відкритий вхідний простір ветеранського центру / community hub [32]

Важливим елементом є також включення природного середовища у містобудівну структуру. (рис. 3) Сучасні дослідження підтверджують, що доступ до зелених зон та відкритих просторів позитивно впливає на психоемоційний стан людини. [4; 5; 18; 43] Зокрема, концепція терапевтичних садів передбачає створення спеціалізованих ландшафтних середовищ, які використовуються як частина реабілітаційного процесу .

Рис.2.3. therapeutic garden / healing garden [33]

Об'ємно-планувальний рівень

На об'ємно-планувальному рівні ключовим є формування структури, що забезпечує зрозумілу організацію простору та можливість регулювання соціальної взаємодії. (рис. 2.4) Сучасні дослідження у сфері healing architecture підкреслюють важливість відмови від коридорної системи та переходу до композицій із внутрішніми ядрами, дворами та відкритими зв'язками між функціональними зонами . [15; 16; 24]

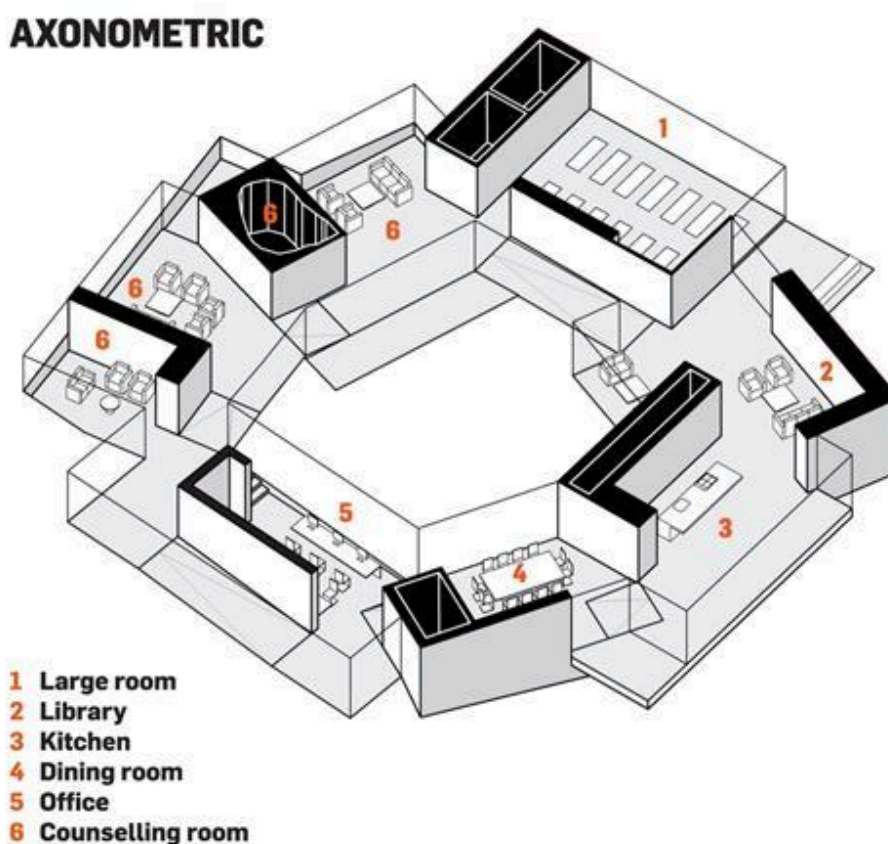

Рис.2.4 Аксонометрія Maggie's Centre зі спільним ядром [34]

Метод фрагментації об'ємів, який застосовується у сучасних реабілітаційних комплексах, дозволяє уникнути відчуття масштабної інституції та сформувати більш комфортне середовище. [15; 16; 20] Подібні підходи використовуються у новітніх об'єктах ментального здоров'я в Європі та Австралії, де будівлі поділяються на окремі функціональні блоки, об'єднані спільними просторами.

Середовищний рівень

Середовищний рівень охоплює безпосередній вплив архітектурних елементів на сенсорне та емоційне сприйняття простору. Дослідження у сфері лікувальної архітектури підтверджують, що такі фактори, як світло, звук, матеріали та колір, безпосередньо впливають на рівень стресу та психоемоційний стан людини . (Рис.2.5) [13; 14; 21]

Рис.2.5 Sayama Forest Chapel, інтер'єр [35]

Особливе значення має інтеграція природних компонентів. Біофільний підхід передбачає використання природного освітлення, зелених насаджень, водних елементів та натуральних матеріалів як засобів стабілізації психоемоційного стану. (рис. 2.6) [4; 5; 39] Дослідження показують, що такі рішення сприяють відновленню когнітивних ресурсів та зниженню тривожності .

Рис.2.6 Khoo Teck Puat Hospital, Сінгапур. Інтеграція природного середовища у структуру медичного комплексу. [36]

Окремим аспектом є акустична та візуальна регуляція середовища. Зменшення шумового навантаження, використання спокійної кольорової гами (Рис. 2.7) та мінімалістичної композиції дозволяє сформувати передбачуваний простір, що є особливо важливим для осіб із посттравматичними розладами. [13; 21; 41]

Рис. 2.7 - спокійний сенсорно збалансований інтер'єр [37]

Таким чином, методологічні підходи до формування архітектурного середовища дозвілєвого центру базуються на поєднанні науково обґрунтованих принципів, підтверджених сучасними дослідженнями у сфері доказової та лікувальної архітектури. Взаємодія містобудівного, об'ємно-планувального та середовищного рівнів дозволяє сформувати комплексне відновлювальне середовище, орієнтоване на психоемоційну стабілізацію та соціальну реінтеграцію ветеранів війни. [1; 2; 6; 12]

2.2. Принципи архітектурно-планувальної організації центрів дозвілля для ветеранів війни

Архітектурно-планувальна організація центрів психологічного відновлення ветеранів війни базується на системі принципів, спрямованих на формування безпечного, адаптивного та соціально інтегрованого середовища. На відміну від традиційних медичних установ, сучасні реабілітаційні центри розглядаються як

багатофункціональні громадські простори, у яких поєднуються функції психологічної підтримки, дозвілля, освіти та соціальної взаємодії. Реалізація цих принципів здійснюється на трьох взаємопов'язаних рівнях: містобудівному, об'ємно-планувальному та середовищному. [2; 6; 12]

Містобудівний рівень

На містобудівному рівні визначальним є принцип інтеграції об'єкта у структуру міського середовища. Центр реабілітації повинен функціонувати як частина громадської інфраструктури, забезпечуючи відкритість до громади та доступність для різних груп користувачів. [8; 18; 26] Важливим є розміщення об'єкта у зоні зручних транспортних і пішохідних зв'язків, а також у безпосередній близькості до природних або рекреаційних територій. (рис. 2.8)

Рис. 8 - Ветеранський хаб у місті Луцьк [38]

Суттєвим принципом є формування публічного простору перед будівлею - площі, скверу або відкритої рекреаційної зони, що забезпечує взаємодію з міським середовищем та сприяє соціальній інтеграції ветеранів. [8; 16; 18] Одночасно передбачається плавний перехід від відкритого міського простору до більш камерного внутрішнього середовища центру.

Окрему роль відіграє принцип ландшафтної інтеграції, що передбачає

включення природних елементів у структуру ділянки. Організація зелених зон, прогулянкових маршрутів і відкритих просторів відпочинку створює додатковий рівень відновлювального середовища.[4; 5; 18]

Об'ємно-планувальний рівень

На об'ємно-планувальному рівні ключовим є принцип просторової ієрархії та градації приватності. [15; 16; 17] Планувальна структура повинна передбачати послідовний перехід від відкритих громадських зон до напівприватних та індивідуальних просторів. Така організація дозволяє користувачам самостійно регулювати рівень соціальної взаємодії, що є особливо важливим для осіб із посттравматичними стресовими розладами. Подібний підхід реалізовано у мережі центрів Maggie's Centre (Велика Британія), де простір організований навколо спільного ядра - кухні та лаунж-зони - від яких відходять більш камерні приміщення для консультацій та усамітнення. (рис. 2.9) [2; 34]

Рис. 2.9 - Maggie's Centre, схема приватності [34]

Другим важливим принципом є інтеграція рекреаційних і терапевтичних функцій у межах єдиного середовища. Центри психологічного відновлення включають не лише кабінети психологів, а й простори для творчої діяльності, навчання, фізично ненапруженої активності та неформального спілкування. Поєднання цих функцій сприяє формуванню цілісного відновлювального

середовища, орієнтованого на соціальну адаптацію користувачів. [10; 11; 17]

Важливим принципом є організація зрозумілої навігації та логічної планувальної структури. (рис. 2.10) Простір має бути інтуїтивно зрозумілим, із чіткою системою руху та візуальними орієнтирами. Використання внутрішніх дворів, відкритих просторів і природного освітлення як композиційних центрів сприяє кращій орієнтації користувачів у середовищі та знижує рівень тривожності. [15; 24]

Рис.2.10 - Benesse Art Site Naoshima, просторовий перехід [39]

Суттєвим є принцип функціональної гнучкості. [15; 16; 24] Простори повинні трансформуватися відповідно до різних сценаріїв використання - групова терапія, лекції, творчі заняття або громадські заходи. Це досягається за рахунок універсальних приміщень, мобільних перегородок та адаптивного меблювання.

Важливим аспектом є також принцип фрагментації об'ємів, що дозволяє уникнути надмірного масштабу будівлі та сформувати більш комфортне середовище. Розподіл функцій між окремими блоками сприяє створенню камерної атмосфери та знижує відчуття інституційності. [20]

Середовищний рівень

На середовищному рівні ключовим є принцип формування психологічно комфортного та сенсорно збалансованого середовища. Архітектурний простір повинен бути передбачуваним, зрозумілим і позбавленим надмірного

стимулювання. [13; 14; 21]

Важливим принципом є інтеграція внутрішніх і зовнішніх просторів. Реабілітаційні центри повинні мати прямий зв'язок із ландшафтом через внутрішні дворики, терапевтичні сади, озеленені тераси та відкриті рекреаційні зони. Дослідження підтверджують, що контакт із природою сприяє зниженню рівня стресу та стабілізації психоемоційного стану. [4; 5; 18]

Принцип біофільного середовища реалізується через використання природного освітлення, натуральних матеріалів і стриманої кольорової гами. [4; 5; 39] Такі рішення формують спокійну атмосферу та сприяють психологічному відновленню.

Не менш важливим є принцип сенсорного балансу, що передбачає контроль акустичних, візуальних і тактильних характеристик простору. Застосування звукопоглинаючих матеріалів, м'якого освітлення та відсутність різких контрастів дозволяють зменшити сенсорне навантаження. [13; 21; 41]

Окрему увагу слід приділяти принципу безбар'єрності та інклюзивності. (рис. 2.11) [10; 11; 24; 36] Планувальні рішення повинні враховувати потреби осіб із фізичними травмами, сенсорними порушеннями та підвищеною чутливістю до зовнішніх стимулів. Чітка навігація, відсутність просторових бар'єрів і комфортні проходи забезпечують фізичну та психологічну доступність об'єкта.

Рис.2.11 - UNBROKEN (Львів, Україна) [40]

Таким чином, принципи архітектурно-планувальної організації центрів реабілітації формуються на основі взаємодії містобудівного,

об'ємно-планувального та середовищного рівнів. Їх комплексне застосування дозволяє створити архітектурне середовище, що забезпечує психологічну стабілізацію, сприяє соціальній інтеграції та відповідає сучасним вимогам до просторів відновлення ветеранів війни.

№	Принцип	Просторове рішення	Приклад реалізації
1	Просторова ієрархія та градація приватності	Послідовний перехід від громадських зон до напів приватних та індивідуальних приміщень; зонування за рівнем соціальної активності	Maggie's Centre (Велика Британія)
2	Інтеграція терапевтичних і рекреаційних функцій	Поєднання консультаційних кабінетів із лаунж-зонами, творчими майстернями, освітніми просторами	Veterans Community Centers (США)
3	Біофільна інтеграція	Внутрішні дворики, терапевтичні сади, візуальний контакт із зеленими зонами	Khoo Teck Puat Hospital (Сінгапур)
4	Зрозуміла навігація та інтуїтивний рух	Центральне просторове ядро, візуальні орієнтири, природне освітлення як композиційний центр	Benesse Art Site Naoshima (Японія)
5	Функціональна гнучкість	Універсальні приміщення, мобільні перегородки, адаптивне меблювання	Сучасні мультифункціональні реабілітаційні центри Європи
6	Інтеграція внутрішнього	Озеленені тераси, відкриті рекреаційні зони, прогулянкові	Скандинавські центри ментального

	та зовнішнього простору	маршрути	здоров'я
7	Безбар'єрність та інклюзивність	Рівневе планування, ширші проходи, чітка навігація, тактильні орієнтири	UNBROKEN Rehabilitation Center (Львів)
8	Соціальна відкритість	Громадські простори, коворкінг, освітні та культурні події	Ветеранські хаби України

Систематизація принципів функціонально-планувальної організації центрів психологічного відновлення підтверджує, що ефективність таких об'єктів визначається цілісною просторовою структурою, інтеграцією природного середовища та поєднанням терапевтичних і соціальних функцій. Простір має бути ієрархічно організованим, гнучким і відкритим до громади, забезпечуючи різні рівні взаємодії та усамітнення. Зазначені принципи формують основу для подальшого розроблення архітектурної концепції дозвілєвого центру для ветеранів війни. [2; 6; 15; 24]

2.3. Архітектурно-просторові методи формування відновлювального середовища дозвілєвих центрів для ветеранів війни

Формування відновлювального середовища у дозвілєвих центрах психологічної підтримки ветеранів війни здійснюється через систему архітектурно-просторових методів, спрямованих на зниження психоемоційного напруження, стабілізацію сенсорного сприйняття та формування безпечного середовища. У даному контексті архітектура виступає інструментом психологічного впливу, що забезпечує можливість адаптації, відновлення та соціальної реінтеграції користувачів.[1; 12; 21]

Реалізація зазначених методів здійснюється на трьох взаємопов'язаних рівнях: містобудівному, об'ємно-просторовому та середовищному.

Містобудівний рівень

На містобудівному рівні основним методом є інтеграція об'єкта у природне та міське середовище. [8; 18; 26] Формування відновлювального середовища передбачає включення центру до системи громадських просторів із забезпеченням зв'язку з озеленими територіями, парками або рекреаційними зонами. Просторове рішення повинно створювати умови для поступового переходу від активного міського середовища до більш спокійного та камерного простору центру.

Метод зонування території передбачає розподіл ділянки на публічні, напівпублічні та приватні зони. Перед будівлею формуються відкриті громадські простори, що забезпечують взаємодію з містом, тоді як внутрішні частини ділянки організовуються як більш захищені рекреаційні середовища. [15; 16; 17]

Важливим методом є формування ландшафтної структури, що включає прогулянкові маршрути, терапевтичні сади, зони відпочинку та природні елементи. [4; 5; 18; 43] Такий підхід створює додатковий рівень відновлення через контакт із природою та забезпечує варіативність сценаріїв перебування користувачів.

Об'ємно-просторовий рівень

На об'ємно-просторовому рівні ключовим методом є фрагментація об'ємно-планувальної структури. [15; 16; 20] Розчленування будівлі на окремі функціональні блоки або кластери дозволяє зменшити масштаб сприйняття та сформувати більш комфортне середовище. Такий підхід сприяє зниженню відчуття інституційності та створює більш «людський» характер простору.

Метод формування внутрішнього композиційного ядра передбачає організацію центрального простору - атриуму, внутрішнього двору або громадської зали - навколо якого групуються основні функції. Це забезпечує зрозумілу структуру руху, покращує навігацію та формує соціальний центр взаємодії. [15; 16; 24]

Важливим є метод градації простору, що реалізується через поступову зміну характеру середовища від відкритих до камерних зон. [16; 17] Такий підхід

дозволяє користувачам обирати рівень соціальної активності та забезпечує психологічний комфорт.

Метод функціональної гнучкості передбачає використання універсальних просторів, здатних трансформуватися відповідно до різних сценаріїв - терапія, навчання, культурні заходи або відпочинок. Це забезпечує ефективне використання площі та адаптивність середовища. [15; 16; 24]

Середовищний рівень

На середовищному рівні архітектурно-просторові методи спрямовані на формування сенсорно збалансованого та психологічно комфортного простору.

Одним із ключових є метод світлової регуляції. [1; 4; 21] Використання природного освітлення, великих світлових прорізів, внутрішніх дворів і м'якого штучного освітлення сприяє стабілізації емоційного стану та зменшенню стресу.

Метод біофільної інтеграції передбачає включення природних елементів у внутрішній простір - зелених насаджень, водних елементів, натуральних матеріалів. Такий підхід забезпечує візуальний і тактильний контакт із природою, що позитивно впливає на психоемоційний стан.[4; 5; 39]

Важливим є метод сенсорної стабілізації, який реалізується через контроль акустики, кольору та текстур. [13; 14; 21] Використання звукопоглинаючих матеріалів, стриманої кольорової гами та м'яких поверхонь дозволяє мінімізувати сенсорне перевантаження.

Метод композиційної простоти передбачає створення зрозумілого, логічно організованого простору без надмірної візуальної складності. [15; 16; 24] Це сприяє кращій орієнтації та формує відчуття контролю над середовищем.

Таким чином, архітектурно-просторові методи формування відновлювального середовища базуються на комплексному поєднанні містобудівних, об'ємно-просторових та середовищних рішень. Їх узгоджене застосування дозволяє створити простір, що забезпечує психологічну стабілізацію, знижує рівень стресу та сприяє поступовій соціальній реінтеграції ветеранів війни.[1; 2; 6; 12]

Висновки до розділу II

У ході дослідження визначено, що одним із ключових методологічних підходів є evidence-based design, який передбачає використання науково обґрунтованих рішень при формуванні архітектурного середовища. Застосування цього підходу дозволяє створювати простір, що сприяє зниженню рівня стресу, покращенню психоемоційного стану та підвищенню ефективності процесів відновлення. Встановлено, що параметри середовища, такі як освітлення, матеріали, акустика та просторові характеристики, мають безпосередній вплив на самопочуття користувачів.

Важливим результатом дослідження є визначення ролі біофільного підходу у формуванні відновлювального середовища. Інтеграція природних елементів, таких як озеленення, природне освітлення та візуальні зв'язки із природним оточенням, позитивно впливає на психоемоційний стан людини, сприяє зниженню тривожності та покращенню когнітивних функцій. Таким чином, використання природних компонентів є одним із ключових факторів формування комфортного середовища.

Суттєве значення має салютогенний підхід, який орієнтований на створення середовища, що забезпечує відчуття зрозумілості, керованості та безпеки. У поєднанні з принципами проектування з урахуванням травматичного досвіду користувачів, цей підхід дозволяє формувати простір, що мінімізує стресові фактори та забезпечує психологічну стабільність. Визначено, що для ветеранів війни особливо важливими є такі характеристики середовища, як передбачуваність, можливість контролю простору та наявність зон різного рівня приватності.

У результаті аналізу принципів архітектурно-планувальної організації встановлено, що ефективне середовище дозвіл'євого центру повинно базуватися на принципах гуманізації, інклюзивності та функціональної гнучкості. Особливу роль відіграє функціональне зонування простору, яке передбачає поділ на

публічні, напівприватні та приватні зони, що дозволяє користувачам самостійно регулювати рівень соціальної взаємодії. Такий підхід забезпечує формування комфортного та психологічно збалансованого середовища.

Встановлено, що важливим принципом є інтеграція об'єкта у міське середовище та його орієнтація на взаємодію з громадою. Формування відкритих, доступних та соціально активних просторів сприяє зниженню рівня ізоляції користувачів та їхній соціальній адаптації. У цьому контексті дозвіллевий центр виступає не лише місцем відпочинку, але й елементом соціальної інфраструктури міста.

Аналіз архітектурно-просторових методів дозволив визначити основні прийоми формування середовища, серед яких: створення простору “людського масштабу”, використання природних матеріалів, організація візуальних зв'язків із природою, формування системи відкритих і напівзакритих просторів, а також забезпечення функціональної гнучкості. Застосування цих методів дозволяє формувати комфортне середовище, що сприяє як соціальній взаємодії, так і можливості усамотнення.

Таким чином, у другому розділі було сформовано методологічну основу проєктування дозвіллевих центрів для ветеранів війни, яка включає систему науково обґрунтованих підходів, принципів та архітектурно-просторових рішень. Отримані результати є базою для розробки проєктного рішення, представленого у третьому розділі роботи, та забезпечують формування середовища, спрямованого на психологічне відновлення, соціальну інтеграцію та підвищення якості життя користувачів.

РОЗДІЛ III. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ (НА ПРИКЛАДІ ДОЗВІЛЛЕВОГО ЦЕНТРУ У ПУЩІ-ВОДИЦІ)

Практична реалізація архітектурного рішення дозвіллевого центру для ветеранів війни базується на узагальненні теоретичних положень та методологічних підходів, розглянутих у попередніх розділах. Проєктування такого

об'єкта передбачає трансформацію наукових концепцій у конкретні просторові рішення, спрямовані на створення середовища, що сприяє психологічному відновленню, соціальній адаптації та формуванню комфортних умов для перебування користувачів.

Особливістю даного проєкту є орієнтація на потреби ветеранів війни як специфічної групи користувачів, для яких важливими є відчуття безпеки, передбачуваності та можливості контролю над простором. Це зумовлює необхідність врахування принципів проєктування з урахуванням психоемоційного стану людини, а також використання підходів, що сприяють зниженню рівня стресу та формуванню сприятливого середовища.

Проєктні рішення формуються з урахуванням сучасних концепцій архітектурного середовища, зокрема evidence-based design, біофільного підходу та принципів гуманізації простору. Впровадження природних елементів, використання природного освітлення, формування візуальних зв'язків із навколишнім середовищем та застосування матеріалів із приємними тактильними характеристиками позитивно впливають на психоемоційний стан користувачів. Водночас організація простору повинна забезпечувати баланс між соціальною взаємодією та можливістю усамітнення.

Важливим аспектом є містобудівна інтеграція об'єкта, що передбачає його органічне включення у структуру міста та формування відкритого, доступного середовища. Сучасні підходи до проєктування громадських об'єктів передбачають їхню орієнтацію на взаємодію з громадою та формування публічних просторів, що сприяють соціальній активності та комунікації. [8; 18; 26]

Крім того, проєктування передбачає застосування архітектурно-планувальних принципів, що забезпечують функціональність, гнучкість та адаптивність простору. Йдеться про чітке функціональне зонування, формування ієрархії просторів, забезпечення безбар'єрності та можливості трансформації середовища відповідно до потреб користувачів. [15; 16; 24] Такі рішення дозволяють створити простір, який відповідає сучасним вимогам до громадських будівель та враховує різноманітність сценаріїв використання.

Таким чином, у даному розділі представлено архітектурно-планувальне рішення дозвілєвого центру для ветеранів війни, що базується на поєднанні теоретичних положень та практичних підходів до формування середовища. Розглядаються містобудівні, об'ємно-планувальні та предметно-просторові аспекти проєкту, які забезпечують створення комфортного, безпечного та соціально інтегрованого середовища.

3.1. Містобудівна організація дозвілєвого центру для ветеранів у Пущі-Водиці

Проектування дозвілєвого центру психологічного відновлення для ветеранів війни передбачає формування не лише окремої архітектурної споруди, а комплексного середовища, здатного забезпечити процес поступової соціальної адаптації людини після повернення з військового досвіду до мирного життя. У даному контексті особливого значення набуває вибір території розміщення об'єкта, оскільки саме містобудівне середовище формує первинне емоційне сприйняття простору та впливає на ефективність психологічного відновлення.

Для розміщення проєктованого дозвілєвого центру обрано територію Пущі-Водиці в Оболонському районі міста Києва. (Рис. 3.1) Дана локація є однією з найбільш сприятливих для формування середовища психологічної реабілітації завдяки поєднанню природно-рекреаційного потенціалу, сформованого лісового масиву, водних ресурсів та відносної віддаленості від інтенсивного міського шуму. Пуща-Водиця історично виконує функцію оздоровчої та рекреаційної зони міста, що додатково підсилює доцільність розміщення об'єкта саме в даному середовищі. [4; 5; 26]

Рис. 3.1 Ситуаційна схема розташування об'єкта

Проектна ділянка площею 28,4 га розташована на березі річки в безпосередній близькості до лісового масиву та поруч із Міжнародним дитячим центром «Артек», що формує сприятливе соціальне та природне оточення. Наявність природного ландшафту дозволяє інтегрувати у структуру проєкту принципи біофільного дизайну, терапевтичного озеленення та природоорієнтованого відновлення, які були визначені у попередніх розділах як базові для формування центрів психологічної підтримки ветеранів. [4; 5; 18]

Важливою особливістю концепції є відмова від ізольованої моделі реабілітаційного закладу. (Рис. 3.2) Центр не розглядається як закрита спеціалізована установа виключно для військових, а формується як відкритий громадський простір, доступний також для волонтерів, родин ветеранів та цивільного населення. Такий підхід відповідає сучасним принципам community-based rehabilitation та сприяє поступовому переходу військового від стану соціальної ізоляції до повноцінної інтеграції у звичайне міське життя.

Рис. 3.2 Генеральний план об'єкта проектування

Містобудівна організація території базується на принципі функціонального зонування із розподілом простору за ступенем приватності та інтенсивності соціальної взаємодії. Найбільш відкриті громадські функції - кіноблок, кафе, галерейні простори, зони майстер-класів та громадські лаунж-простори - розміщуються ближче до основних пішохідних підходів та транспортних зв'язків. Напівприватні функції - творчі майстерні, бібліотека, коворкінг, простори

арт-терапії - формують перехідну зону між громадським ядром і приватною частиною комплексу.

Найбільш інтимні та терапевтичні функції - кабінети індивідуальної терапії, сенсорні кімнати, медитаційні зали, простори тихого відпочинку, блок тілесного розслаблення та зони релаксації - розміщуються у глибині території з максимальним контактом із природним середовищем та мінімальним впливом зовнішніх подразників. Така ієрархія простору забезпечує психологічно комфортний сценарій перебування користувача та дозволяє самостійно регулювати ступінь соціальної взаємодії.

Об'ємно-просторова композиція комплексу вирішується у вигляді трьох окремих корпусів, що дозволяє уникнути масштабності та інституційності сприйняття будівлі. Перший корпус має два надземні поверхи та один підземний рівень, у якому розташовується кіноблок із великим і малим кінозалами. Другий корпус вирішується як двоповерховий і містить основні простори соціалізації, творчих майстерень та громадських функцій. Третій корпус має три поверхи, де верхній рівень займає адміністративний блок, а нижні поверхи - приміщення психологічного відновлення та релаксації.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА СХЕМА РУХУ

■ ДОЗВІЛЛЕВИЙ ЦЕНТР	■ РІЧКА
■ ПАРКОВКА	■ ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ
■ ПІШОХІДНА ДОРІЖКА	■ ДОРОГА ДЛЯ ТРАНСПОРТУ

Рис. 3.3 Функціональне зонування території

Важливою складовою містобудівного рішення є формування безбар'єрного середовища, яке забезпечує доступність для ветеранів із різними фізичними обмеженнями. Пішохідні маршрути, перепади рельєфу, благоустрій території, входи до будівель та рекреаційні зони проєктуються відповідно до принципів універсального дизайну та інклюзивності.

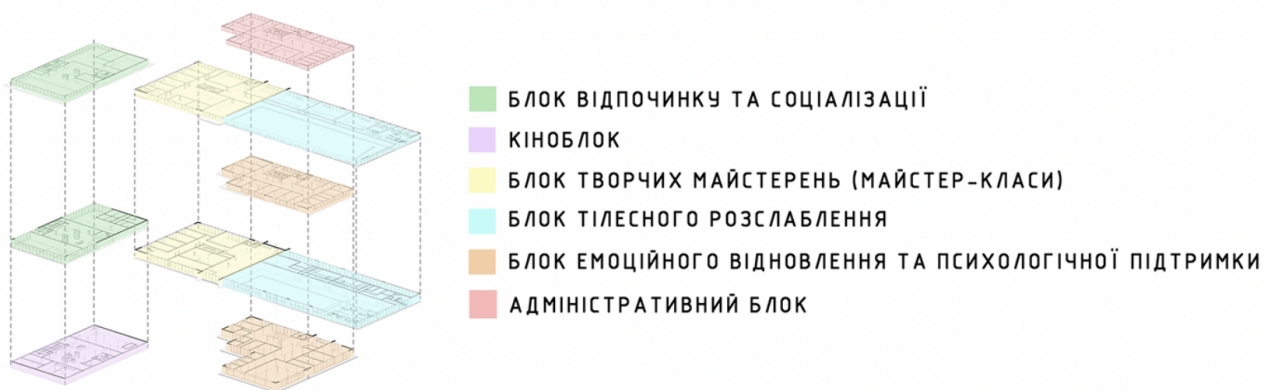

Рис 3.3 Схема Функціонального зонування будівлі

Значна увага приділяється благоустрою зовнішнього простору: формуються прогулянкові маршрути вздовж води, терапевтичні сади, тихі рекреаційні зони, майданчики для неформального спілкування, відкриті павільйони для занять та сезонних заходів. Саме ландшафтна складова стає продовженням внутрішнього терапевтичного середовища та важливим елементом психологічного відновлення.

Таким чином, містобудівна організація дозвілєвого центру у Пущі-Водиці базується на поєднанні природного середовища, принципів відкритої соціальної інтеграції та просторової терапії. Обрана територія та функціональна структура комплексу дозволяють сформувати архітектурне середовище нового типу, де процес психологічного відновлення відбувається не через ізоляцію, а через поступове повернення людини до повноцінного суспільного життя.

3.2. Архітектурно-планувальна організація центру дозвілля для ветеранів

Архітектурно-планувальна організація центру психологічного відновлення для ветеранів формується на основі сучасного розуміння реабілітаційного простору як середовища соціальної адаптації, а не медичної установи. Основною метою проектування є створення архітектурного простору, який сприяє психологічному відновленню, зниженню рівня тривожності, формуванню відчуття безпеки та поступовому поверненню людини до активного громадського життя.

Функціональна структура центру побудована за принципом поєднання терапевтичних, дозвілєвих, освітніх та громадських функцій, що забезпечує комплексний підхід до відновлення ветеранів. (Рис 3.3.) Загальна площа основних функціональних блоків становить понад 16 000 м², що дозволяє сформувати повноцінний багатофункціональний центр нового типу. Основу планувальної структури становить блок емоційного відновлення та психологічної підтримки площею близько 3000 м², який включає кабінети індивідуальної та сімейної терапії, зали групової терапії, арт-терапії, музикотерапії, сенсорні кімнати, медитаційні зали, кімнати релаксації та простір тихого відпочинку. Даний блок є найбільш приватною частиною комплексу та розміщується у найбільш спокійній зоні з максимальним контактом із природним середовищем. Планувальне рішення передбачає мінімізацію шумових навантажень, ізоляцію від активних громадських функцій та забезпечення психологічного комфорту користувачів. (Рис 3.4.)

Важливим структурним елементом є блок творчих майстерень площею близько 3200 м², який включає художні, керамічні, текстильні та універсальні майстерні, лекційні аудиторії, зали проведення майстер-класів та виставкові простори. Архітектурно цей блок вирішується як відкритий та гнучкий простір із можливістю трансформації функцій, що дозволяє адаптувати середовище до різних форматів роботи. Саме творчі практики виступають одним із найбільш ефективних інструментів психологічного відновлення, оскільки сприяють зниженню внутрішньої напруги, розвитку нових навичок та формуванню соціальних зв'язків.

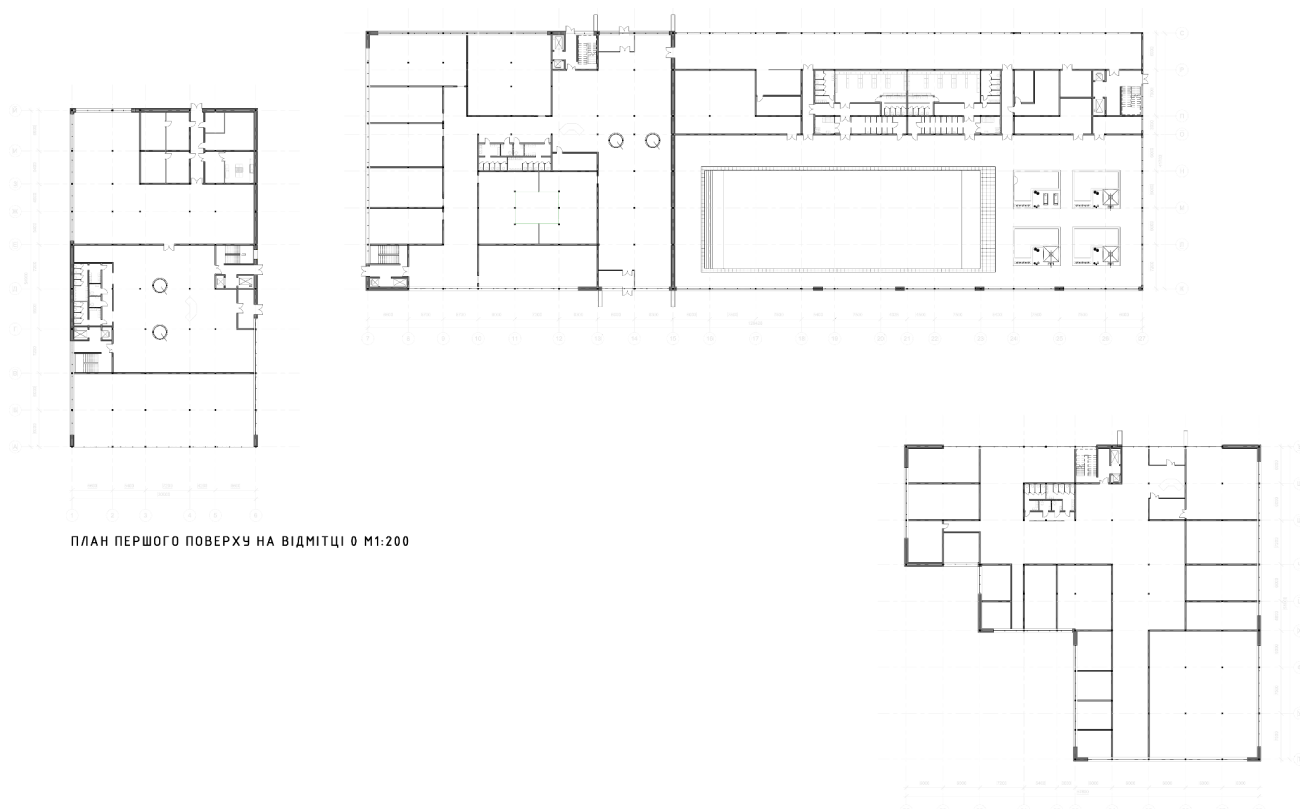

Рис. 3.4 Планування першого поверху

Особливе місце у структурі комплексу займає кіноблок площею близько 1600 м², який розташовується у підземному рівні першого корпусу. (Рис 3.5.) До його складу входять великий кінозал на 250 місць, малий зал на 100 місць, фойє, кінобар, гардероб, технічні приміщення та допоміжні простори. Розміщення кіноблоку у підземному рівні дозволяє ефективно використовувати рельєф ділянки, зменшити візуальне навантаження основної забудови та забезпечити акустичний комфорт для інших функціональних зон.

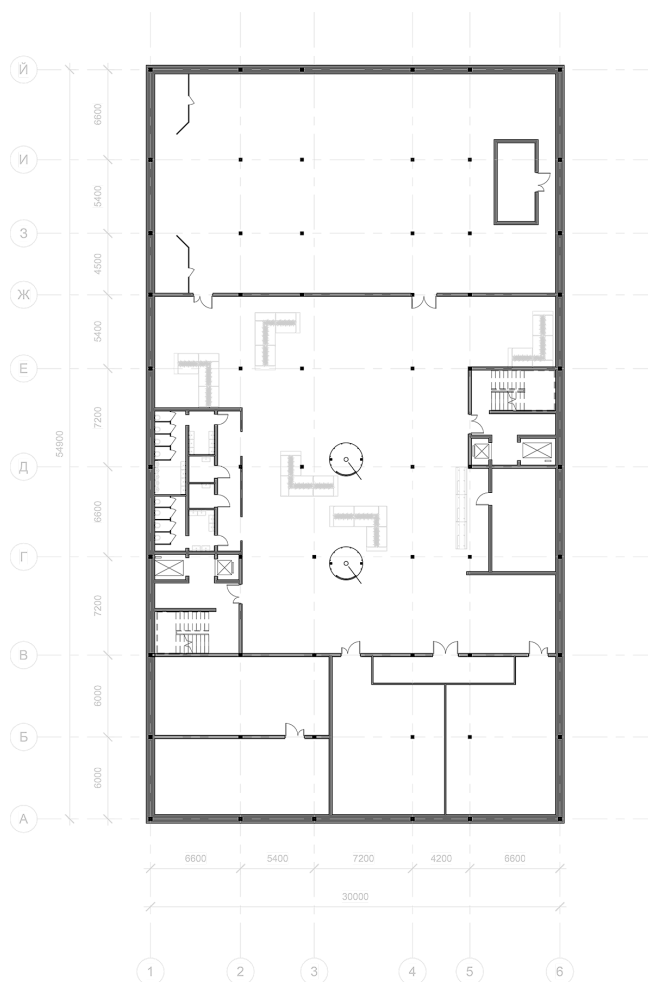

Рис. 3.5 Планування -1 поверху

Блок відпочинку та соціалізації площею близько 2700 м² формує громадське ядро комплексу. До його складу входять великий лаунж-простір, бібліотека, коворкінг, зона настільних ігор, зимовий сад, кафе та система малих лаунж-приміщень. Даний блок забезпечує основну функцію переходу ветерана від ізолюваного психологічного стану до відкритої соціальної взаємодії. Простір організовується за принципом візуальної відкритості, м'якого зонування та відсутності жорстких функціональних меж, що створює відчуття невимушеного перебування у громадському середовищі.

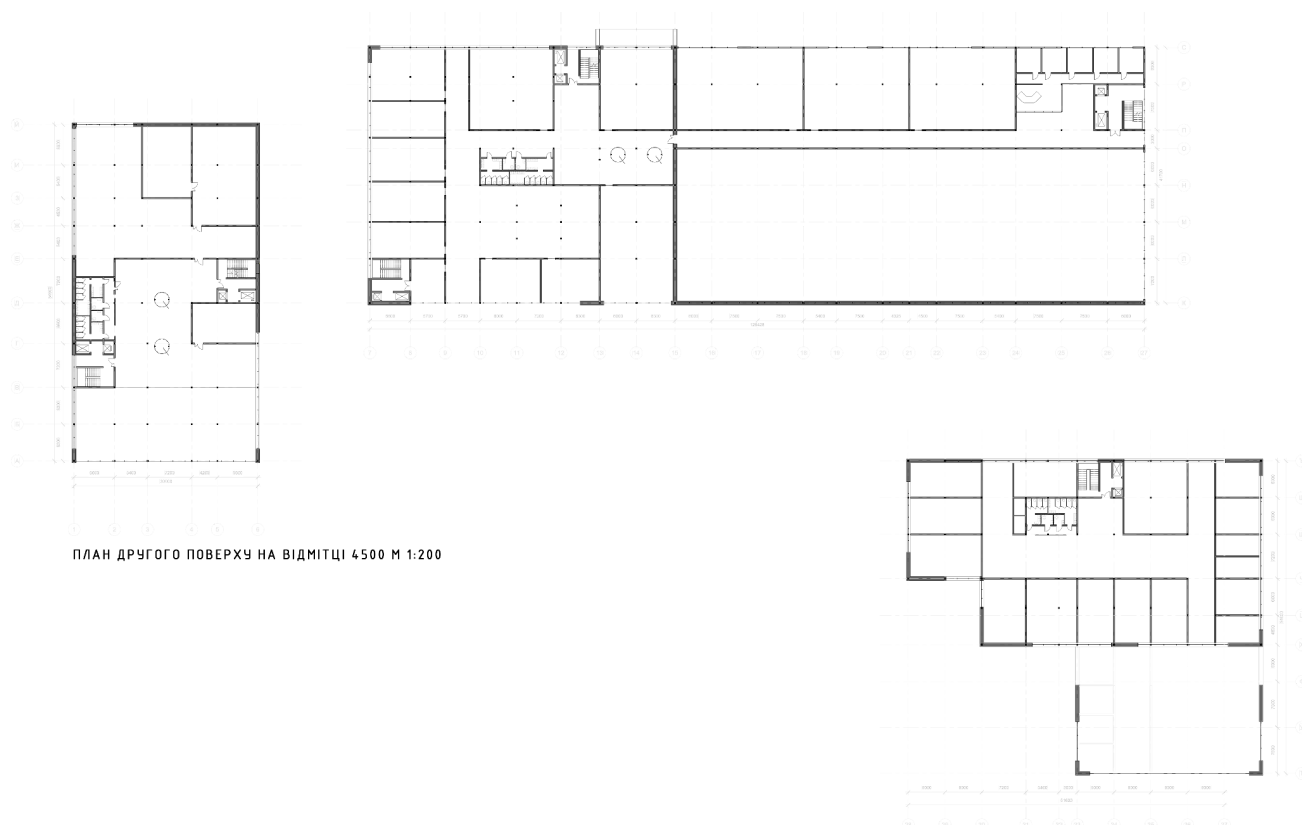

Рис. 3.6 Планування 2 поверху

Окрему роль виконує блок тілесного розслаблення площею близько 1800 м², який включає простори для йоги, дихальних практик, масажні кабінети, SPA-зону, теплий басейн для релаксації, сауни та зони відпочинку. Важливо, що даний блок не орієнтований на спортивну активність, а виключно на зниження фізичного напруження, стабілізацію нервової системи та відновлення внутрішнього балансу через спокійні тілесні практики.

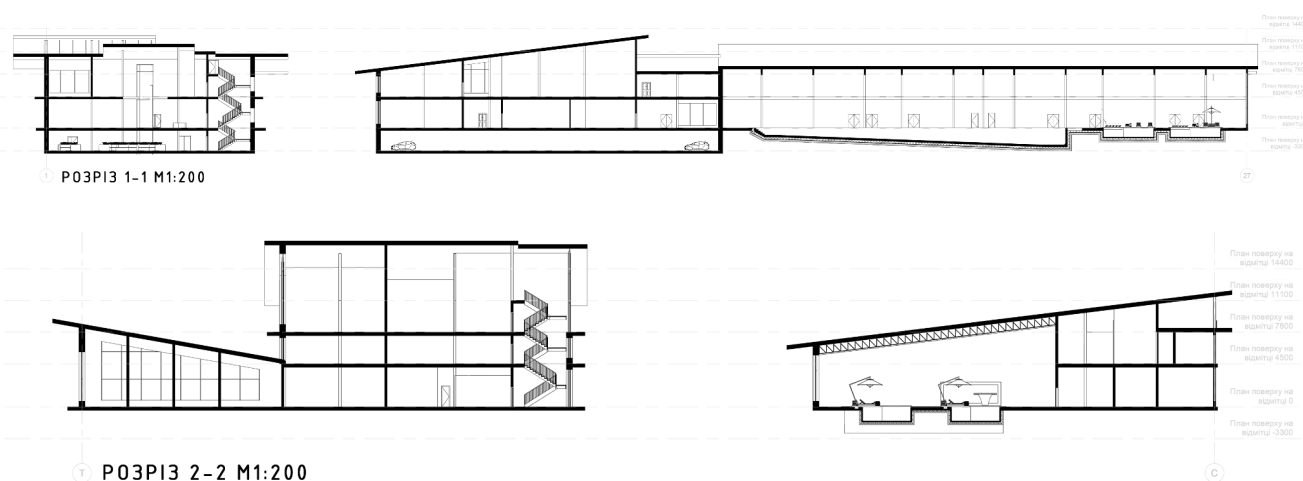
Адміністративний блок площею близько 900 м² розташовується у третьому корпусі на верхньому рівні та включає рецепцію, кабінети адміністрації, конференц-зал, офіси персоналу, архів та кімнати відпочинку співробітників. Таке розміщення дозволяє відокремити управлінські процеси від основного користувацького простору, зберігаючи при цьому ефективний контроль над функціонуванням комплексу.

Рис. 3.7 Планування 3 поверху

Технічний та сервісний блок загальною площею близько 3300 м² забезпечує автономну роботу всього комплексу та включає інженерні вузли, господарські приміщення, склади, технічні зони та частково підземний паркінг. Його планувальна організація передбачає ізоляцію сервісних потоків від основних маршрутів відвідувачів, що забезпечує комфортне та безпечне функціонування всіх зон.

Важливим принципом архітектурно-планувальної організації є відмова від коридорної системи лікарняного типу. Простори формуються через систему внутрішніх атриумів, відкритих рекреаційних зон, м'яких переходів між функціями та постійного візуального контакту з природним середовищем. Архітектура комплексу орієнтована на людський масштаб, природне освітлення, використання спокійних матеріалів і відсутність інституційної жорсткості, що безпосередньо впливає на психологічне сприйняття простору. (Рис 3.6.)

повинен працювати як частина терапевтичного процесу, підтримуючи людину на всіх етапах її адаптації.

Важливою складовою архітектурного рішення комплексу є формування фасадів, які відображають концепцію гуманізації середовища та інтеграції з природним ландшафтом. Об'ємно-просторова композиція будівель вирішується з урахуванням людського масштабу та відмови від монументальності, що дозволяє уникнути інституційного характеру сприйняття. Фасади виконуються із застосуванням природних матеріалів, зокрема дерева, скла та світлих мінеральних поверхонь, що сприяє створенню теплої та спокійної атмосфери. Значна площа скління забезпечує візуальний зв'язок внутрішніх просторів із навколишнім природним середовищем - лісом і водою, що є важливим елементом психологічного відновлення. Архітектурна пластика фасадів формується за рахунок ритму вертикальних і горизонтальних елементів, терас, навісів та відкритих галерей, що створює глибину фасадної площини та забезпечує захист від прямих сонячних променів. Таким чином, фасадні рішення не лише формують естетичний образ комплексу, а й виступають важливим елементом терапевтичного середовища, сприяючи відчуттю безпеки, відкритості та взаємодії з природою. (Рис 3.9.-3.12)

Рис. 3.9 Фасади будівлі по осях 38-1

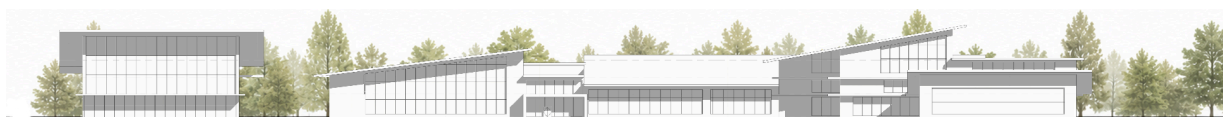

Рис. 3.10 Фасади будівлі по осях 1-38

Рис. 3.11 Фасади будівлі по осях Т-С

Рис. 3.12 Фасади будівлі по осях С-Т

Одним із базових принципів є використання природних матеріалів та спокійної колористичної гами. В інтер'єрах переважають дерево, натуральний камінь, текстильні поверхні, теплі фактури та природні кольори - світлі відтінки бежевого, сірого, зеленого, пісочного та приглушеного теракотового. Таке середовище знижує рівень сенсорного перевантаження, формує відчуття стабільності та сприяє емоційному балансу. Відмова від агресивних кольорів, холодного штучного освітлення та надмірно контрастних рішень є принципово важливою для користувачів із посттравматичним досвідом. (Рис 3.7.)

Рис. 3.7 Перспективне зображення будівлі

Особлива увага приділяється природному освітленню. Великі панорамні вікна, внутрішні двори, зимові сади та відкриті рекреаційні простори забезпечують постійний візуальний контакт із природним середовищем. Вид на воду, лісовий масив та озеленені внутрішні дворики стає частиною щоденного терапевтичного досвіду. Природне світло позитивно впливає на емоційний стан, нормалізує біоритми та сприяє зменшенню рівня тривожності.

Рис. 3.8 Перспективні зображення інтер'єру та деталі

Важливим елементом є м'яке функціональне зонування без жорстких меж. Замість традиційного поділу на ізольовані приміщення використовуються напіввідкриті простори, мобільні перегородки, різнорівневі зони приватності, внутрішні переходи та візуально прозорі межі між функціями. Це дозволяє користувачеві самостійно обирати комфортний рівень соціальної взаємодії - від відкритого спілкування у лаунж-просторах до усамітнення у сенсорних кімнатах або зонах тихого відпочинку.

Меблювання інтер'єру вирішується за принципами ергономіки, тактильного комфорту та домашньої атмосфери. (Рис 3.8.) Використовуються м'які меблі, зони неформального сидіння, індивідуальні місця усамітнення, комфортні робочі поверхні для творчих занять, а також меблі-трансформери для гнучкого використання простору. Відсутність офіційної адміністративної стилістики дозволяє зменшити психологічний бар'єр між людиною та середовищем.

Рис. 3.9 Розгортка по стінах

У блоках психологічної підтримки предметне середовище організовується максимально камерно. Кабінети індивідуальної терапії мають домашній характер, м'яке освітлення, мінімальну кількість візуальних подразників та акустичну ізоляцію. Сенсорні кімнати обладнуються елементами контрольованого світла, тактильними поверхнями, звукопоглинаючими матеріалами та можливістю індивідуального налаштування середовища відповідно до потреб користувача.

У творчих майстернях акцент робиться на гнучкість простору та свободу самовираження. Художні, керамічні, текстильні та універсальні майстерні мають відкриту структуру, достатню кількість природного світла, зручні робочі поверхні, системи зберігання матеріалів та можливість трансформації під різні формати занять. Виставкові простори та галереї стають не лише функціональним продовженням майстерень, а й інструментом соціального визнання результатів творчої діяльності ветеранів.

У громадських зонах соціалізації важливу роль відіграє атмосфера невимушеного спілкування. Великі лаунж-простори, кафе, бібліотека, зимовий сад та коворкінг формуються як середовище повсякденного життя, а не спеціалізованої установи. Простір має бути знайомим, природним і зрозумілим, щоб процес адаптації відбувався непомітно та органічно.

Особливе значення має організація зовнішнього предметно-просторового середовища. Терапевтичні сади, прогулянкові маршрути вздовж води, малі архітектурні форми, місця для індивідуального відпочинку, відкриті павільйони для занять та сезонних подій формують продовження внутрішнього середовища

центру. Ландшафтна архітектура стає частиною психологічного відновлення, де природа виступає повноцінним терапевтичним інструментом.

Принцип безбар'єрності реалізується не лише на рівні функціонального доступу, а і як елемент психологічного комфорту. Відсутність складної навігації, зрозуміла структура переміщення, інтуїтивне сприйняття простору, тактильні орієнтири та зручність пересування створюють середовище, яке не викликає додаткового стресу.

Таким чином, предметно-просторове середовище центру відновлення для ветеранів формується як цілісна система психологічної підтримки, де архітектура, інтер'єр, благоустрій та предметне наповнення працюють як єдиний терапевтичний механізм. Простір стає не лише місцем перебування, а середовищем поступового повернення людини до внутрішньої рівноваги, соціальної активності та відчуття повноцінного мирного життя.

Висновки до розділу III

У процесі дослідження було встановлено, що вибір території у Пущі-Водиці є доцільним завдяки поєднанню природно-рекреаційного потенціалу, наявності лісового масиву, водного середовища та віддаленості від активного міського шуму. Розташування ділянки на березі річки та поруч із ліською зоною створює сприятливі умови для реалізації принципів біофільного дизайну, терапевтичного озеленення та формування середовища психологічного комфорту. Важливим містобудівним рішенням стало функціональне зонування території за ступенем приватності та інтенсивності соціальної взаємодії.

У ході розробки містобудівного рішення було визначено принципи інтеграції об'єкта у природне та міське середовище. Вибір ділянки та її організація спрямовані на забезпечення взаємодії з природними компонентами, що сприяє зниженню рівня стресу та покращенню психоемоційного стану користувачів. Одночасно об'єкт розглядається як частина міської структури, що забезпечує відкритість, доступність та можливість соціальної взаємодії.

Важливим результатом є формування функціонально обґрунтованої структури території, що передбачає поділ на публічні, напівприватні та приватні зони. Такий підхід забезпечує поступовий перехід від відкритих просторів до більш камерних, що відповідає психологічним потребам користувачів та сприяє формуванню відчуття безпеки. Організація пішохідних зв'язків та рекреаційних маршрутів дозволяє інтегрувати природне середовище у структуру об'єкта та використовувати його як елемент терапевтичного впливу.

У процесі розробки архітектурно-планувального рішення було застосовано принципи гуманізації простору, функціональної гнучкості та інклюзивності. Планувальна структура будівлі забезпечує логічну організацію функцій, зручну навігацію та можливість адаптації простору відповідно до потреб користувачів. Особливу увагу приділено формуванню середовища без бар'єрів, що забезпечує доступність для різних категорій користувачів.

Значну роль у формуванні архітектурного рішення відіграє організація предметно-просторового середовища, спрямованого на створення психологічно комфортних умов. Використання природних матеріалів, м'яких кольорових рішень, природного освітлення та акустичного контролю сприяє зниженню рівня напруги та формуванню сприятливої атмосфери. Інтеграція природних елементів у внутрішній та зовнішній простір дозволяє реалізувати принципи біофільного дизайну.

У результаті проєктування було сформовано систему просторів, що забезпечує баланс між соціальною взаємодією та можливістю усамітнення. Наявність відкритих громадських зон сприяє комунікації та інтеграції користувачів у спільноту, тоді як камерні простори забезпечують умови для індивідуального відновлення. Такий підхід дозволяє врахувати різні сценарії використання середовища та забезпечити його адаптивність.

Таким чином, розроблене архітектурно-планувальне рішення дозвіл'євого центру для ветеранів війни демонструє можливість практичної реалізації теоретичних та

методологічних підходів, розглянутих у попередніх розділах. Запропоновані рішення забезпечують формування комфортного, безпечного та соціально інтегрованого середовища, що сприяє психологічному відновленню, розвитку та підвищенню якості життя користувачів.

РОЗДІЛ IV. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Вступ

У сучасних умовах розвитку містобудування та архітектурного проєктування питання забезпечення цивільного захисту населення набувають особливої актуальності. Зростання щільності забудови, концентрація значної кількості людей у громадських будівлях, а також вплив техногенних і природних факторів зумовлюють необхідність комплексного врахування вимог безпеки на етапі проєктування об'єктів.

Особливого значення набуває інтеграція заходів цивільного захисту в архітектурно-планувальну структуру будівель, що дозволяє забезпечити ефективний захист людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій. У сучасних умовах воєнного стану на території України суттєво зростають ризики виникнення надзвичайних ситуацій військового характеру, що додатково обґрунтовує необхідність проєктування захисних споруд у складі громадських об'єктів.

Встановлено, що будівлі з масовим перебуванням людей, зокрема багатофункціональні комплекси та заклади культурного призначення, повинні забезпечувати можливість швидкого укриття відвідувачів і персоналу, а також відповідати вимогам нормативних документів у сфері цивільного захисту.

Метою даного розділу є обґрунтування та розробка заходів цивільного захисту для об'єкта проєктування, визначення його характеристик з точки зору безпеки, а також виконання необхідних розрахунків для забезпечення належних умов укриття людей.

У межах розділу здійснюється характеристика об'єкта цивільного захисту, аналіз умов його розташування, розробка проєктних рішень із забезпечення безпеки та виконання розрахунків параметрів укриття відповідно до чинних нормативних вимог.

4.1. Характеристика об'єкта цивільного захисту

Об'єктом дослідження в межах даного розділу є багатофункціональний громадський комплекс із розміщенням кінотеатру у підземному рівні (-1 поверх), що передбачається до будівництва у межах урбанізованої території міста Києва. Функціональне призначення об'єкта зумовлює значну концентрацію людей у межах обмеженого простору, що, у свою чергу, підвищує вимоги до організації заходів цивільного захисту.

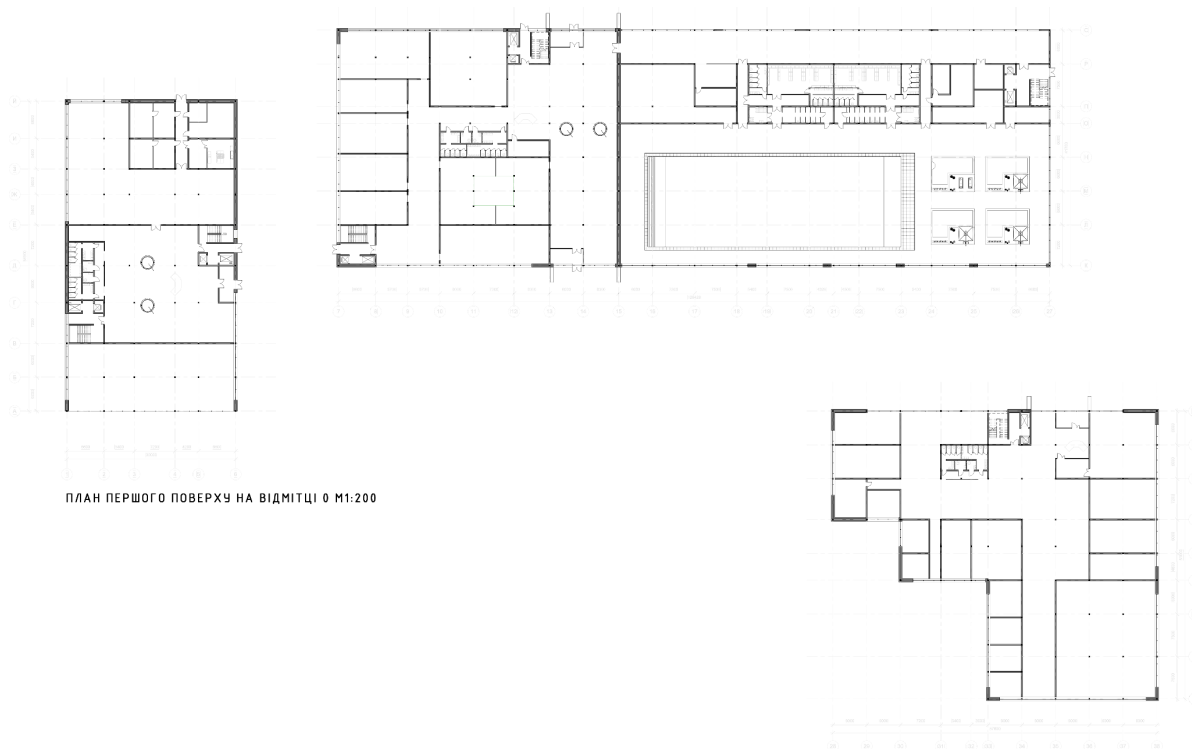

Рис. 4.1. План першого поверху на відмітці 0

Рис. 4.2. Генеральний план будівлі

Район проєктування характеризується як територія змішаної забудови з переважанням громадських та виробничо-складських функцій. Простежується наявність транспортної інфраструктури середнього рівня інтенсивності, що забезпечує зв'язок території з основними міськими магістралями. (Рис. 4.3.) Водночас територія не належить до історичного центру міста, що дозволяє реалізувати більш гнучкі містобудівні рішення.

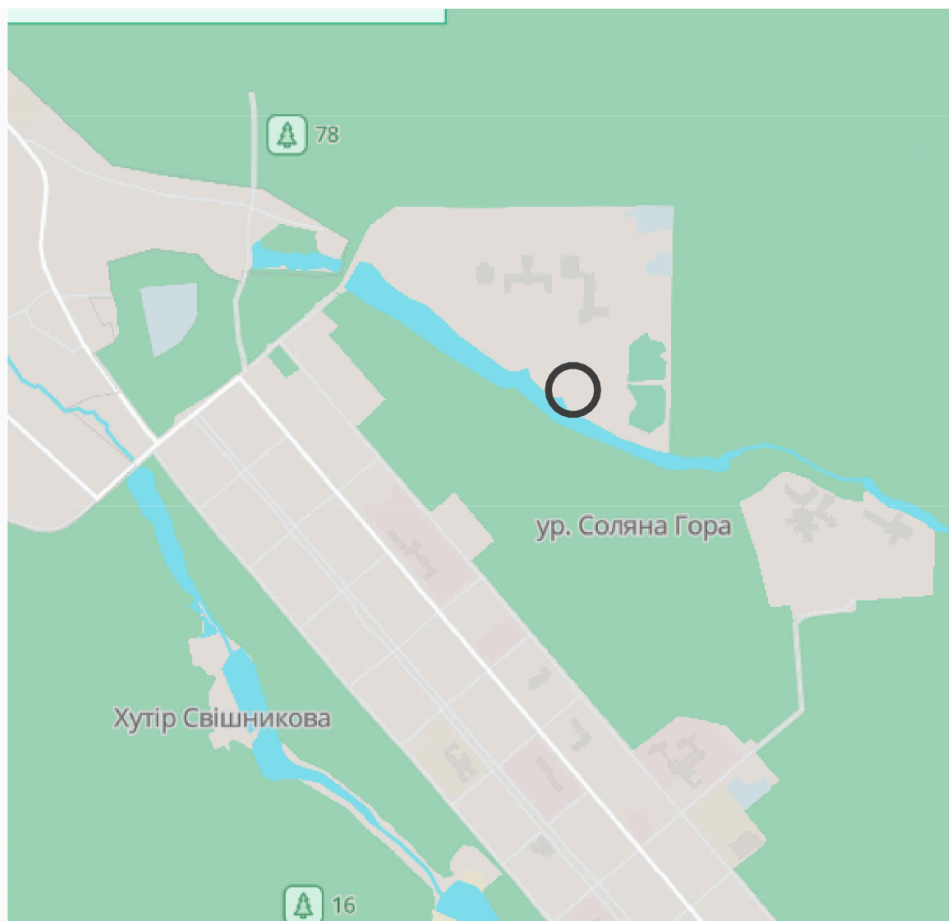

Рис. 4.3. Ситуаційний схема території

Встановлено, що територія має потенційні ризики виникнення надзвичайних ситуацій, зумовлених як природними, так і техногенними чинниками. До найбільш ймовірних належать:

- пожежі внаслідок експлуатації громадських об'єктів;
- аварії на інженерних мережах;
- вибухові ураження в умовах воєнного стану;
- підтоплення території внаслідок інтенсивних опадів або аварій на водопровідних мережах.

Окремо враховано фактор воєнного стану на території України, що суттєво підвищує ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій військового характеру, зокрема ракетних ударів та уламкових уражень. У зв'язку з цим особливого значення набуває організація укриттів для населення.

Проектом передбачено максимальну кількість відвідувачів у піковий період - 2300 осіб, а також обслуговуючий персонал у кількості 220 осіб. Таким чином, загальна кількість людей, що одночасно перебувають на об'єкті, становить 2520 осіб.

З огляду на зазначені показники, встановлено необхідність забезпечення об'єкта захисною спорудою цивільного захисту. Враховуючи функціональні особливості будівлі, її підземне розташування та конструктивні можливості, доцільним є проектування протирадіаційного укриття (ПРУ), інтегрованого у підземний рівень будівлі. (Рис. 4.3.)

Розміщення укриття у підземному рівні відповідає вимогам нормативних документів щодо ефективного захисту від вражаючих факторів, зокрема уламкової дії, вибухової хвилі та радіаційного впливу. Таке рішення дозволяє оптимізувати використання простору та забезпечити швидкий доступ до укриття для відвідувачів.

Таким чином, об'єкт проектування характеризується як потенційно вразливий до дії надзвичайних ситуацій, що обґрунтовує необхідність комплексного підходу до організації цивільного захисту.

4.2. Проектні рішення із забезпечення безпеки

Забезпечення безпеки об'єкта проектування реалізується шляхом впровадження комплексу архітектурно-планувальних, інженерно-технічних та організаційних рішень, спрямованих на захист людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Архітектурно-планувальні рішення передбачають розміщення укриття у підземному рівні будівлі, що забезпечує природний захист від зовнішніх уражаючих факторів. Просторова структура укриття формується з урахуванням можливості швидкої евакуації та рівномірного розподілу потоків людей.

Особлива увага приділяється організації евакуаційних шляхів. Передбачено наявність декількох незалежних виходів, що забезпечують можливість безпечного

залишення приміщення у разі небезпеки. Шляхи евакуації мають достатню ширину, не перетинаються з технічними потоками та відповідають вимогам пожежної безпеки.

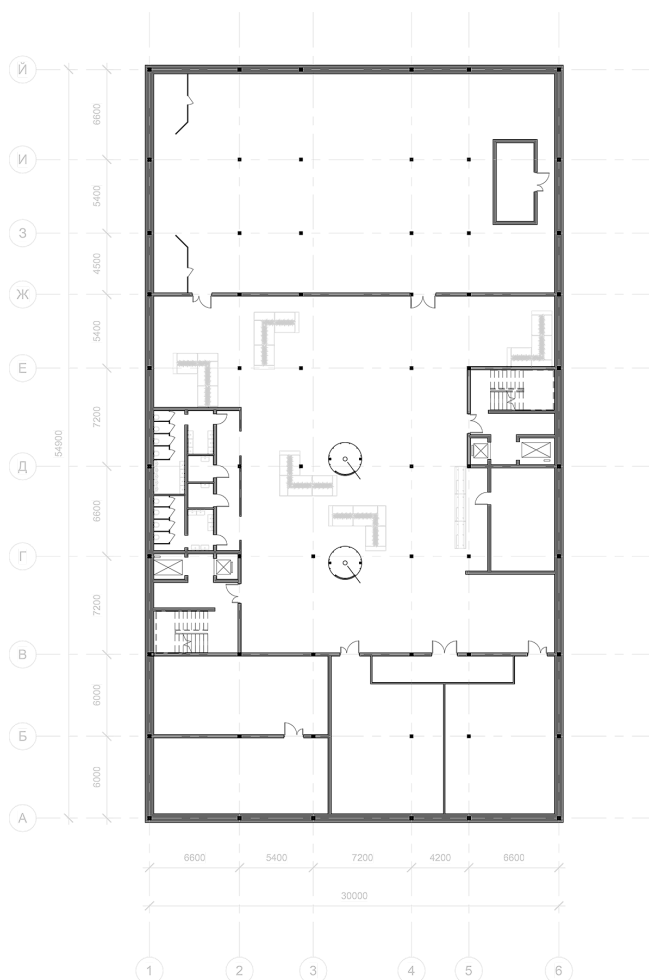

Рис. 4.3. Планування укриття.

Конструктивні рішення будівлі передбачають використання залізобетонних несучих елементів, що забезпечують необхідний рівень міцності та стійкості до механічних навантажень. Підземна частина будівлі виконує функцію захисного бар'єру, зменшуючи вплив вибухової хвилі та уламків.

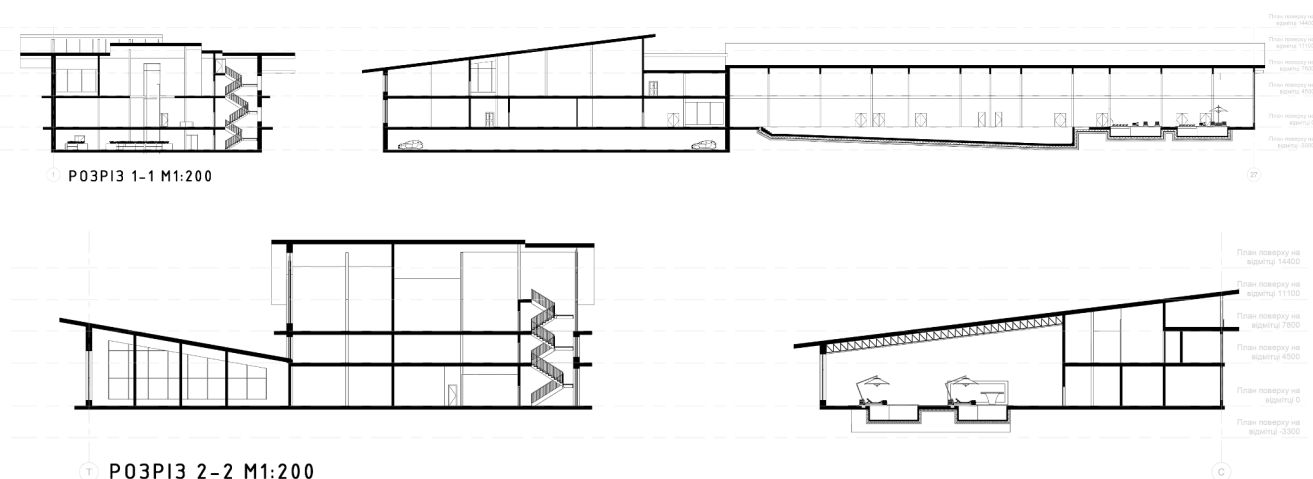

Рис. 3.6 Розрізи будівлі

Інженерне забезпечення укриття включає:

- систему вентиляції з можливістю очищення повітря;
- автономне електропостачання;
- систему водопостачання із запасом води;
- каналізаційні системи з аварійними резервуарами.

Система вентиляції передбачає подачу очищеного зовнішнього повітря та видалення відпрацьованого. Це забезпечує підтримання необхідного мікроклімату у приміщеннях укриття навіть у герметичному режимі.

Електропостачання укриття здійснюється як від центральної мережі, так і від автономних джерел, зокрема дизель-генераторної установки. Це забезпечує безперебійну роботу систем життєзабезпечення у разі аварійного відключення електроенергії.

Водопостачання організовується з підключенням до міських мереж, а також передбачає наявність резервних запасів води. Обсяг запасів визначається з урахуванням нормативного споживання на одну особу.

Окремим аспектом є забезпечення пожежної безпеки. Передбачено використання автоматичних систем пожежогасіння, датчиків диму та систем оповіщення. Матеріали внутрішнього оздоблення обираються з урахуванням їх вогнестійкості.

Таким чином, проєктні рішення забезпечують комплексний підхід до організації безпеки об'єкта, що відповідає сучасним вимогам цивільного захисту.

4.3. Заходи цивільного захисту об'єкта

Згідно з вихідними даними проєкту, максимальна кількість відвідувачів у піковий період становить 2300 осіб, а чисельність персоналу - 220 осіб. Загальна розрахункова кількість осіб, які одночасно можуть перебувати на об'єкті, визначається за формулою:

$$N = N_1 + N_2$$

де:

N_1 - кількість відвідувачів;

N_2 - кількість персоналу.

Підставляючи значення, отримуємо:

$$N = 2300 + 220 = 2520 \text{ осіб}$$

Отже, розрахункова місткість захисної споруди повинна забезпечувати укриття 2520 осіб.

У даному випадку слід зазначити, що для сховища така кількість є проблемною, оскільки в ряді нормативних і методичних джерел максимальна місткість одного сховища обмежується 2500 особами. Саме тому для даного проєкту вибір ПРУ є не лише архітектурно доцільним, але й функціонально обґрунтованим.

Розрахунок необхідної площі захисної споруди (укриття)

Для протирадіаційних укриттів розрахунок площі здійснюється відповідно до вимог ДБН В.2.2-5:2023, виходячи з нормативної площі на одну особу.

Нормативна площа для розміщення осіб, що укриваються, становить **0,4 м² на одну особу** за умови використання багаторярусного розміщення.

У даному проєкті приймається зазначена нормативна величина, що відповідає вимогам ДБН В.2.2-5:2023.

Тоді загальна площа укриття визначається за формулою:

$$S = N \times 0,4$$

де:

N - кількість осіб, що укриваються.

Підставляючи значення, отримуємо:

$$S = 2520 \times 0,4 = 1008 \text{ м}^2$$

Отже, мінімально необхідна площа укриття становить **1008 м²** (приймається **1010 м²**).

Ці значення слід розглядати як площу основних приміщень для розміщення людей без урахування частини допоміжних площ. При проєктуванні фактична загальна площа захисної споруди має бути більшою, оскільки в її межах необхідно передбачити санітарні вузли, зони для запасів води, допоміжні приміщення, тамбури, проходи та інші функціональні елементи.

Розрахунок необхідного внутрішнього об'єму

Важливим показником захисної споруди є внутрішній об'єм повітря, оскільки він безпосередньо впливає на санітарно-гігієнічні умови перебування людей. Відповідно до нормативних вимог, мінімально допустимий об'єм становить 1,5 м³ на одну особу.

Розрахунок виконується за формулою:

$$V = N \cdot v$$

де:

v - нормативний об'єм на 1 особу.

$$V = 2520 \cdot 1,5 = 3780 \text{ м}^3$$

Таким чином, мінімально необхідний внутрішній об'єм укриття становить 3780 м³.

Для перевірки доцільності прийнятих параметрів можна визначити необхідну середню висоту приміщень при розрахованій площі 1260 м²:

$$h = \frac{V}{S} h = \frac{3780}{1260} = 3,0 \text{ м}$$

Отже, для забезпечення нормативного об'єму за прийнятої площі середня висота приміщень укриття має становити не менше 3,0 м. Для підземного рівня

громадського комплексу з кінотеатром це є цілком реалістичним показником, що підтверджує можливість розміщення ПРУ у межах -1 поверху.

Санітарно-гігієнічне забезпечення укриття

Під час проектування захисної споруди необхідно передбачити належний рівень санітарно-гігієнічного забезпечення. За відсутності окремих даних про статево-вікову структуру відвідувачів у розрахунках приймається умовний рівномірний розподіл: 50 % жінок і 50 % чоловіків.

Отже:

$$N_{\text{ж}} = 1260 \text{ осіб} \quad N_{\text{ч}} = 1260 \text{ осіб}$$

Для жінок норма становить 1 унітаз на 75 осіб:

$$\frac{1260}{75} = 16,8$$

Приймаємо 17 унітазів.

Для чоловіків норма становить 1 унітаз та 1 пісуар на 150 осіб:

$$\frac{1260}{150} = 8,4$$

Приймаємо 9 унітазів та 9 пісуарів.

Кількість умивальників визначається з норми 1 умивальник на 200 осіб:

$$\frac{2520}{200} = 12,6$$

Приймаємо 13 умивальників.

Таким чином, для нормального функціонування ПРУ необхідно передбачити:

- 17 жіночих унітазів;
- 9 чоловічих унітазів;
- 9 пісуарів;
- 13 умивальників.

Розрахунок запасу питної води

Для забезпечення автономного перебування людей в укритті необхідно передбачити запас питної води. Для розрахунку приймається мінімальна норма 3 л

на одну особу на добу, що застосовується для базового забезпечення питних потреб.

Добова потреба становить:

$$Q_1 = 2520 \cdot 3 = 7560 \text{ л/добу}$$

Для автономного перебування протягом двох діб необхідний запас:

$$Q_2 = 7560 \cdot 2 = 15120 \text{ л}$$

Отже, у складі укриття необхідно передбачити мінімальний запас питної води 15120 л.

Додатково для технічних потреб передбачається витрата води з розрахунку **2 л на одну особу на добу**.

Загальна добова потреба води становить:

$$3 + 2 = 5 \text{ л/добу на одну особу}$$

Тоді загальна добова потреба для всіх осіб:

$$Q = 2520 \times 5 = 12600 \text{ л/добу}$$

Для автономного перебування протягом двох діб необхідний запас:

$$Q = 12600 \times 2 = 25200 \text{ л}$$

Отже, у складі укриття необхідно передбачити загальний запас води не менше **25200 л (25,2 м³)**.

Цей обсяг може зберігатися у стаціонарних або резервних ємностях, інтегрованих у підземний рівень.

Організація функціональної структури укриття

Протирадіаційне укриття у складі підземного рівня має включати як основні, так і допоміжні приміщення.

До основних приміщень належать:

- приміщення для укриття людей;
- медичний пост або медичний пункт;
- приміщення для чергового персоналу та керування.

До допоміжних приміщень належать:

- санітарні вузли;

- приміщення для запасів води;
- вентиляційні приміщення;
- тамбури;
- аварійний вихід;
- комунікаційні коридори.

Оскільки йдеться саме про ПРУ, а не повноцінне сховище, склад допоміжних приміщень може бути дещо спрощеним у порівнянні зі сховищем, однак він все одно повинен забезпечувати базові потреби людей у разі короткочасного автономного перебування.

Організація входів і евакуації

Для укриття такої місткості необхідно передбачити щонайменше два основних входи з різних напрямків руху людей та один аварійний вихід. Таке рішення забезпечує безпечне заповнення укриття, зменшує ризик скупчення людей та дозволяє організувати альтернативний шлях виходу у випадку блокування одного з основних входів.

Відповідно до вимог ДБН В.2.2-5:2023 кількість входів до протирадіаційного укриття визначається з урахуванням його місткості та повинна забезпечувати безпечне і своєчасне укриття людей. Для укриттів значної місткості передбачається не менше двох основних входів та одного аварійного виходу, при цьому їх розміщення повинно забезпечувати рівномірний розподіл потоків людей і можливість евакуації у разі блокування одного з входів.

Вхід до ПРУ має бути організований так, щоб відвідувачі могли потрапити до нього з основних громадських зон у мінімальний час. У випадку кінотеатру, розміщеного на підземному рівні, це особливо важливо, оскільки частина людей вже знаходиться безпосередньо на рівні укриття, що скорочує час реагування на сигнал небезпеки.

Інженерне забезпечення укриття

Для функціонування ПРУ необхідно передбачити:

- вентиляцію з можливістю очищення повітря;
- аварійне освітлення;

- резервне електроживлення;
- системи зв'язку та оповіщення;
- водопостачання;
- каналізацію.

У сучасних умовах особливого значення набуває наявність систем автономного освітлення, зарядки засобів зв'язку та внутрішнього оповіщення, що забезпечують стійке функціонування укриття навіть у випадку аварійного відключення енергопостачання.

Висновки до розділу IV

У результаті виконаного дослідження в межах розділу цивільного захисту здійснено комплексне обґрунтування заходів забезпечення безпеки для проєктованого багатофункціонального громадського комплексу з розміщенням кінотеатру на підземному рівні. Встановлено, що сучасні умови функціонування громадських об'єктів, зокрема в контексті підвищених техногенних і військових ризиків, вимагають обов'язкового врахування вимог цивільного захисту на етапі архітектурного проєктування.

У ході дослідження визначено основні характеристики об'єкта цивільного захисту, зокрема його функціональне призначення, містобудівні умови розташування та потенційні загрози, що можуть виникати в процесі експлуатації. Встановлено, що об'єкт характеризується значною концентрацією людей - до 2520 осіб у піковий період, що обумовлює необхідність передбачення ефективної системи укриття.

На основі аналізу архітектурно-планувальних рішень та конструктивних особливостей будівлі обґрунтовано доцільність інтеграції протирадіаційного укриття у підземний рівень (-1 поверх). Визначено, що таке рішення забезпечує оптимальне поєднання функціональної доцільності, економічної ефективності та відповідності сучасним вимогам безпеки. Простежується, що використання підземного рівня як захисного простору дозволяє мінімізувати час доступу до

укриття та підвищити ефективність захисту від основних вражаючих факторів надзвичайних ситуацій.

У процесі розрахунку заходів цивільного захисту визначено основні параметри укриття. Встановлено, що мінімально необхідна площа захисної споруди становить 1260 м², а внутрішній об'єм - 3780 м³. Також визначено нормативні показники санітарно-гігієнічного забезпечення, зокрема кількість санітарно-технічних приладів та обсяг запасів питної води, що забезпечують автономне функціонування укриття протягом визначеного періоду.

Обґрунтовано функціональну структуру укриття, яка включає основні та допоміжні приміщення, а також визначено принципи організації внутрішнього простору з урахуванням логістики переміщення людей та мінімізації перетинів потоків. Окрему увагу приділено питанням евакуації та інженерного забезпечення, що є ключовими складовими ефективного функціонування захисної споруди.

Узагальнено, що реалізація запропонованих заходів цивільного захисту забезпечує належний рівень безпеки для відвідувачів і персоналу об'єкта, а також відповідає сучасним нормативним вимогам та принципам сталого проектування. Встановлено, що інтеграція захисних функцій у структуру громадської будівлі є важливим напрямом розвитку сучасної архітектури, особливо в умовах підвищених ризиків.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що проєктні рішення цивільного захисту повинні розглядатися як невід'ємна складова архітектурно-середовищної організації об'єкта, забезпечуючи не лише функціональну ефективність, але й безпеку життєдіяльності людини.

У даному проєкті як захисну споруду цивільного захисту прийнято **протирадіаційне укриття (ПРУ)**, що відповідає вимогам ДБН В.2.2-5:2023.

Протирадіаційне укриття призначене для захисту людей від іонізуючого випромінювання, а також від супутніх уражаючих факторів надзвичайних ситуацій, зокрема уламкової дії, вибухової хвилі та впливу небезпечних речовин.

Вибір ПРУ обумовлений функціональним призначенням об'єкта, його місткістю, а також можливістю розміщення укриття у підземному рівні будівлі, що забезпечує ефективний рівень захисту відповідно до чинних нормативних вимог.

Важливим аспектом є також функціонування інженерних систем будівлі, які забезпечують її безпечну експлуатацію. Системи вентиляції, водопостачання та електропостачання повинні відповідати нормативним вимогам та мати резервні можливості для роботи в умовах надзвичайних ситуацій [38; 39]. Це дозволяє підтримувати необхідні умови для перебування людей та функціонування об'єкта навіть у критичних ситуаціях.

Таким чином, у результаті дослідження було визначено, що забезпечення цивільного захисту у дозвілєвому центрі для ветеранів війни повинно базуватися на комплексному підході, який поєднує нормативні вимоги, архітектурно-планувальні рішення та інженерні системи. Запропоновані заходи дозволяють сформувати безпечне середовище, що забезпечує захист користувачів, можливість оперативного реагування на надзвичайні ситуації та мінімізацію їх наслідків.

Отже, врахування вимог цивільного захисту є важливою складовою формування сучасного архітектурного середовища, що відповідає не лише функціональним, але й безпековим вимогам, забезпечуючи комфортне та безпечне перебування користувачів у межах дозвілєвого центру.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було розглянуто актуальну проблему формування архітектурного середовища дозвіллевих центрів для ветеранів війни, що набуває особливого значення в умовах сучасних соціальних викликів. Проведене дослідження дозволило визначити основні теоретичні, методологічні та практичні аспекти проєктування таких об'єктів, а також обґрунтувати необхідність формування середовища, орієнтованого на психологічне відновлення та соціальну адаптацію користувачів.

У ході аналізу теоретичних передумов встановлено, що сучасна архітектура розглядається як активний чинник впливу на психоемоційний стан людини. Дослідження доводять, що параметри архітектурного середовища — зокрема освітлення, матеріали, акустика та просторові характеристики — мають безпосередній вплив на рівень стресу, тривожності та загального самопочуття користувачів. Це визначає необхідність застосування науково обґрунтованих підходів до формування середовища дозвіллевих центрів.

Встановлено, що ключову роль у формуванні сучасних підходів до проєктування відіграють такі концепції, як evidence-based design, біофільний підхід та салютогенна модель середовища. Evidence-based design забезпечує використання наукових досліджень при прийнятті архітектурних рішень, біофільний підхід сприяє інтеграції природних елементів у простір та покращенню психоемоційного стану користувачів, а салютогенна модель орієнтована на формування відчуття безпеки, зрозумілості та контролю. У поєднанні з принципами проєктування з урахуванням травматичного досвіду це дозволяє створювати середовище, що сприяє психологічному відновленню.

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що ефективні архітектурні рішення базуються на принципах гуманізації середовища, інтеграції природних компонентів та формування просторів соціальної взаємодії. Важливим є створення відкритих, інклюзивних та багатофункціональних просторів, що сприяють

зниженню соціальної ізоляції та формуванню спільноти. При цьому значна увага приділяється використанню природного освітлення, озеленення та організації просторів різного рівня приватності.

Дослідження вітчизняного досвіду засвідчило, що в Україні процес формування подібних об'єктів перебуває на етапі становлення. Існуючі приклади демонструють прагнення до впровадження сучасних підходів, однак відчувається потреба у систематизації знань та формуванні комплексної методології проектування.

У другому розділі було сформовано методологічну основу проектування дозвіллевих центрів для ветеранів війни. Визначено, що ефективне формування середовища повинно базуватися на принципах гуманізації, інклюзивності, функціональної гнучкості та інтеграції у міське середовище. Важливим є функціональне зонування простору з урахуванням різних рівнів приватності, що дозволяє користувачам самотійно регулювати рівень соціальної взаємодії.

Також визначено основні архітектурно-просторові методи формування середовища, серед яких: створення простору “людського масштабу”, використання природних матеріалів, організація візуальних зв'язків із природою, формування системи відкритих і напівзакритих просторів та забезпечення функціональної гнучкості. Застосування цих методів дозволяє створити комфортне середовище, що сприяє як соціальній взаємодії, так і індивідуальному відновленню.

У третьому розділі було розроблено архітектурно-планувальне рішення дозвіллевого центру для ветеранів війни, що базується на узагальнених теоретичних та методологічних положеннях. У процесі проектування було враховано принципи інтеграції об'єкта у природне та міське середовище, що дозволило сформувати відкритий, доступний та соціально орієнтований простір.

Важливим результатом є формування функціональної структури об'єкта, яка передбачає поділ на публічні, напівприватні та приватні зони. Такий підхід забезпечує психологічний комфорт користувачів та відповідає їхнім потребам у різних формах взаємодії. Організація пішохідних маршрутів та рекреаційних зон дозволяє інтегрувати природне середовище у структуру об'єкта та використовувати його як засіб терапевтичного впливу.

У процесі формування архітектурного рішення було також враховано принципи інклюзивності та безбар'єрності, що забезпечують доступність середовища для всіх категорій користувачів. Використання природних матеріалів, продумане освітлення та акустичні рішення сприяють формуванню психологічно комфортного середовища.

У четвертому розділі було розглянуто заходи цивільного захисту та безпеки, що є невід'ємною складовою проєктування громадських будівель. Встановлено, що забезпечення безпеки повинно базуватися на комплексному підході, що включає організацію укриттів, евакуаційні заходи, протипожежну безпеку та функціонування інженерних систем. Застосування нормативних вимог дозволяє забезпечити захист користувачів та мінімізувати ризики у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Отже, у результаті виконаного дослідження було сформовано комплексний підхід до проєктування дозвіллевих центрів для ветеранів війни, що поєднує теоретичні, методологічні та практичні аспекти. Запропоновані рішення спрямовані на створення середовища, яке забезпечує психологічне відновлення, соціальну інтеграцію та підвищення якості життя користувачів.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання отриманих результатів при проєктуванні громадських об'єктів, орієнтованих на психологічне відновлення, а також у формуванні сучасних підходів до організації архітектурного середовища. Результати дослідження можуть бути застосовані у подальших наукових розробках та практичній діяльності у сфері архітектури та

містобудування.

Таким чином, поставлені у роботі завдання виконані, а отримані результати підтверджують ефективність запропонованих підходів до формування дозвіллевих центрів для ветеранів війни як важливого елементу сучасного соціально орієнтованого середовища.

Важливим аспектом виконаного дослідження є також формування системного підходу до проектування середовища, орієнтованого на людину як центральний елемент архітектурного простору. Запропоновані рішення враховують не лише функціональні характеристики об'єкта, але й емоційно-психологічні особливості сприйняття середовища, що дозволяє підвищити ефективність процесів відновлення та адаптації користувачів. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку архітектури, де простір розглядається як інструмент формування якості життя.

Крім того, результати роботи підтверджують доцільність інтеграції природного середовища та соціально активних просторів у структуру дозвіллевих центрів. Поєднання рекреаційних, комунікативних та індивідуальних функцій у межах єдиного архітектурного середовища забезпечує комплексний вплив на користувача, що є особливо важливим для ветеранів війни. Таким чином, архітектурне рішення виступає не лише матеріальною основою для функціонування об'єкта, але й засобом формування сприятливого соціального та психологічного середовища.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні вивчення впливу архітектурного середовища на психоемоційний стан людини, а також у розробці спеціалізованих рекомендацій щодо проектування об'єктів, орієнтованих на різні категорії користувачів. Зокрема, актуальним є дослідження адаптивних та трансформованих просторів, які можуть змінювати свої функції відповідно до потреб користувачів, а також впровадження інноваційних технологій у формування відновлювального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ulrich R. Evidence-Based Healthcare Architecture. – Center for Health Design, 2008. – P. 12–25.
2. Lawson B. Healing Architecture. – Arts Council England, 2010. – P. 34–50.
3. Curtis S., Gesler W. Therapeutic Landscapes. – Ashgate Publishing, 2007. – P. 66–82.
4. Kaplan R., Kaplan S. The Experience of Nature. – Cambridge University Press, 1989. – P. 56–73.
5. Frumkin H. Nature Contact and Human Health. – National Academy Press, 2008. – P. 90–110.
6. Verderber S., Fine D. Healthcare Architecture in an Era of Radical Transformation. – Yale University Press, 2000. – P. 40–65.
7. Dilani A. Design and Health. – Stockholm, 2001. – P. 25–39.
8. Gehl J. Life Between Buildings. – Island Press, 2011. – P. 45–67.
9. Панченко Т.Ф. Архітектурне середовище та психоемоційний комфорт людини. – Київ: КНУБА, 2018. – С. 35–60.
10. Куліченко В. Архітектура реабілітаційно-відновлювальних центрів // Вісник Львівської політехніки. – 2023. – С. 120–135.
11. Дудка О.М. Перспективи розвитку архітектури реабілітаційних центрів // Сучасні проблеми архітектури. – 2025. – С. 78–95.
12. Sternberg E. Healing Spaces. – Harvard University Press, 2009. – P. 88–105.
13. Pallasmaa J. The Eyes of the Skin. – Wiley, 2012. – P. 33–47.
14. Zumthor P. Atmospheres. – Birkhäuser, 2006. – P. 18–29.
15. Ching F. Architecture: Form, Space, and Order. – Wiley, 2014. – P. 100–130.
16. Alexander C. A Pattern Language. – Oxford University Press, 1977. – P. 45–70.
17. Day C. Places of the Soul. – Routledge, 2002. – P. 60–85.
18. Gesler W. Healing Places. – Rowman & Littlefield, 2003. – P. 72–90.
19. Malkin J. A Visual Reference for Evidence-Based Design. – 2008. – P. 22–40.
20. Verderber S. Innovations in Hospital Architecture. – Routledge, 2010. – P. 55–75.
21. Leather P. The Effect of Interior Design on Well-being // Journal of

- Environmental Psychology. – 1998. – P. 201–220.
22. Коваленко О.І. Основи цивільного захисту. – Київ, 2020. – С. 50–70.
 23. Лисенко В.М. Цивільний захист. – Харків, 2019. – С. 30–55.
 24. Шебек Н.М. Архітектурне проєктування громадських будівель. – Київ, 2018. – С. 80–110.
 25. Барановський Ю.В. Інженерний захист територій. – Львів, 2017. – С. 60–90.
 26. Містобудування / за ред. Сахновського. – Київ, 2016. – С. 120–150.
 27. ДБН В.2.2-5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. – Київ, 2023. – С. 5–20.
 28. Кодекс цивільного захисту України. – 2012.
 29. ДСТУ-Н Б В.1.2-16:2013. Оцінювання ризиків. – Київ, 2013.
 30. World Health Organization. Guidelines for Drinking-water Quality. – Geneva, 2017.
 31. International Atomic Energy Agency. Protection against Radiation. – Vienna, 2015.
 32. FEMA. Safe Rooms for Tornadoes and Hurricanes. – Washington, 2019.
 33. Maggie's Centres [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.maggies.org>
 34. National Veterans Resource Center [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.tillotsondesign.com>
 35. UNBROKEN [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://abmk.ua/projects/unbroken/>
 36. Veteran Hub [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://veteranhub.com.ua>
 37. WHO [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.who.int>
 38. Terrapin Bright Green [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.terrapinbrightgreen.com>
 39. Center for Health Design [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.healthdesign.org>
 40. NCBI Trauma-Informed Design [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov>

41. Salutogenic Model [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov>
42. Brightview Healing Garden [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.brightview.com>
43. NCARB [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ncarb.org>
44. e-pidruchniki [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://e-pidruchniki.com>
45. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rada.gov.ua>
46. Congress.gov.ua [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.congress.gov.ua>
47. Re-thinking the Future [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.re-thinkingthefuture.com>
48. Neuroject [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://neuroject.com>
49. ASLA [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.asla.org>
50. OregonLive [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.oregonlive.com>
51. MDPI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.mdpi.com>
52. DesignSingapore [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://designsingapore.org>
53. Steel Freedom [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://steelfreedom.ua>
54. Japan Architecture [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.japanarch.com>

ДОДАТКИ

Апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ГРОМАД, ТЕРИТОРІЙ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ (КНУБА)
ДП НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ІМЕНІ В.С. БАЛИЦЬКОГО (ДП «НДІБВ»)
АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ (АБУ)
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСТЕЦТВ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА (НДІ ІНБУД)
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНИХ НАУК (ЛЮБЕК НІМЕЧЧИНА)
БРАНДЕНБУРГСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (НІМЕЧЧИНА)
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ М. БРНО (ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА)
СПІЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (SUT)
КРАКІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМ. ТАДЕУША КОСТЮШКА (ПОЛЬЩА)
УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МАТЕРІАЛІВ (КИТАЙ)
ДЕПАРТАМЕНТ МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРИ КМДА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ АРХІТЕКТУРИ, МІСТОБУДУВАННЯ І ДИЗАЙНУ (НДІТІАМД)
ДП «УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРОЄКТУВАННЯ МІСТ «ДІПРОМІСТО» ІМ. Ю.М.БІЛОКОНЯ
СПІЛКА ДИЗАЙНЕРІВ УКРАЇНИ
THE WALL UKRAINE

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ФОРУМ
«Архітектура, Будівництво, Дизайн : Виробництво, Інформатизація, Менеджмент»

X Міжнародна науково-технічна конференція «Ефективні технології в Будівництві»
СЕРТИФІКАТ
підтверджує, що
БАРИЛЮК Олександра Дмитрівна
брав(ла) участь у конференціях форуму
24-25 Листопада 2025р. Київ, Україна
Rector of Kyiv National University of Construction and Architecture – the head of organizing committee

XI Міжнародна науково-технічна конференція «Архітектура історичного Києва. Актуальні перспективи відбудови»
CERTIFICATE
confirms that
Oleksandra BARYLIUK
has participated in the conferences forum
November 24-25, 2025 Ukraine, Kyiv
Oleksii Dniprov

XII Міжнародна науково-технічна конференція «Нові технології в Будівництві»
CERTIFICATE
confirms that
Oleksandra BARYLIUK
has participated in the conferences forum
November 24-25, 2025 Ukraine, Kyiv
Oleksii Dniprov

партнери | partners

PERI, MAPEI, LIRAJO, AUTODESK, MUK, LIRALAND GROUP, ALLBAU software, WALL, GRAPHISOFT, KBU, Build CENTER

Certificate No. KNUCA-25-11-304

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ АРХІТЕКТУРИ

СЕРТИФІКАТ
підтверджує, що
БАРИЛЮК ОЛЕКСАНДРА
взяв (ла) участь у роботі V Міжнародної науково-практичної конференції
«ІННОВАЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ, ДИЗАЙНІ ТА МИСТЕЦТВІ»
Україна. Київ. 13-15 травня 2026 року
30 годин (Г.кредит ЄКТС)

Ректор НАОМА
Олександр ЦУГОРКА

- а - Сертифікат участі у Міжнародному науково-технічному форумі «Архітектура. Будівництво. Дизайн: Виробництво, Інформатизація, Менеджмент», що проходив 24–25 листопада 2026 р. у м. Київ на базі Київського національного університету будівництва і архітектури.
- б - Сертифікат участі у V Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві», що відбулася 13–15 травня 2026 р. у м. Київ на базі Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.